

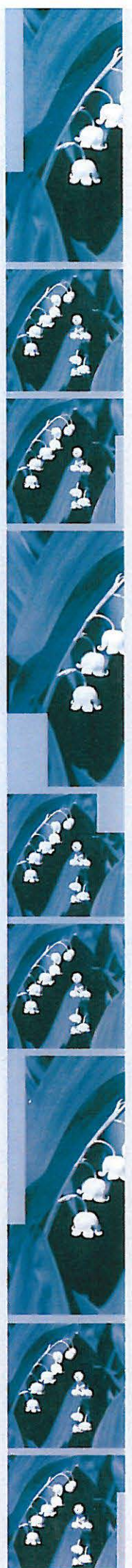
Fylkesmannen i Østfold

Område miljøvern

Rapport 3/2006

**Ytre Hvaler nasjonalpark.
Konsekvenser for landskapet.**

Område Miljøvern
Fylkesmannen i Østfold
POSTADRESSE: STATENS HUS, POSTBOKS 325, 1502 MOSS
TLF: 69 24 71 00

Dato 15/9-2006
Rapport nr. 3/2006
ISBN nr. 82-7395-81-2

Rapportens tittel Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for landskapet
Forfattere Einar Berg (Inter Pares) og Trond Simensen (SWECO Grøner)
Oppdragsgiver Fylkesmannen i Østfold, område miljøvern
Ekstrakt Se sammendraget i rapporten
Emneord Landskap, verneplan, nasjonalpark, konsekvenser
Referanse til rapporten: E. Berg og T. Simensen: Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for landskapet. <i>Fylkesmannen i Østfold, område miljøvern., rapport nr 3/2006:s.1-60 + vedl.</i>

FORORD

I st.meld. nr. 62 (1991-92) – Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge – trekkes linjene opp for den fremtidige nasjonalparkpolitikken, herunder retningslinjer for gjennomføring og forvaltning.

I meldingen heter det at ”*Departementet er innstilt på å fremme forslag om vern av Hvaler skjærgård. Fylkesmannen i Østfold vil få i oppgave å ferdigstille et konkret verneforslag*”. Direktoratet for naturforvaltning har fulgt opp dette og gitt fylkesmannen i oppdrag å utarbeide og fremme et verneforslag om en nasjonalpark i det aktuelle skjærgårdsområdet.

Som ledd i arbeidet med verneforslaget skal tiltaket konsekvensutredes jf. forskrift om konsekvensutredning. Det ble varslet oppstart av verneplanen og konsekvensutredning 29.06.2004. Utredningsprogrammet, vedtatt av Direktoratet for naturforvaltning 14.04.2005 og 20.01.2006 beskriver utredningen av 11 deltema. Utredningene er gjort av Siste Sjanse, SWECO Grøner, NINA, NIVA og Havforskningsintitutet på oppdrag fra fylkesmannen. Fylkesmannen er tiltakshaver.

Denne rapporten er en av følgende rapporter som omhandler konsekvensutredningen.

- 3/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for landskap
- 4/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for naturmiljø på land
- 5/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for kulturhistorie
- 6/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for landbruk
Konsekvenser for løsmasser og steinmaterialer
- 7/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for friluftsliv, reiseliv og fritidshytter
- 8/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for motorferdsel på land og til sjøs
- 9/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for naturmiljø i sjøen
- 10/2006 Ytre Hvaler nasjonalpark. Konsekvenser for fiskeri- og havbruksnæringen

Det vises også til:

Fylkesmannens hjemmeside:

www.fylkesmannen.no/ostfold

Ytre Hvaler nasjonalpark-prosjektside:

www.fylkesmannen.no/ytrehvaler

Ottar Krohn
Fylkesmiljøvernssjef

RAPPORT

Rapport nr.: 3 - 2006	Oppdrag nr.: 138691	Dato: 26.06.2006	
Oppdragsnavn: Ytre Hvaler nasjonalpark			
Kunde: Fylkesmannen i Østfold			
Ytre Hvaler nasjonalpark Konsekvensutredning landskap			
Emneord: Landskap, verneplan, nasjonalpark, konsekvenser			
Sammendrag: Se sammendrag i rapporten			
	Rev.:	Dato:	Sign.:
Utarbeidet av: Einar Berg (Inter Pares) og Trond Simensen	26.06.06	9.12.05	
Kontrollert av: Ingunn Biørnstad	26.06.06	12.12.05	
Oppdragsansvarlig: Elise Førde	Oppdragsleder / avd.: Ingunn Biørnstad / Miljørådgivning		

Ytre Hvaler nasjonalpark

Konsekvenser for landskap

Utført av Inter Pares as og SWECO Grøner AS
på oppdrag fra Fylkesmannen i Østfold

FORORD

Denne rapporten er utarbeidet av SWECO Grøner as på oppdrag for Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen. Rapporten inngår i en serie fagrapporter som omhandler konsekvensene av foreslått nasjonalpark Ytre Hvaler med tilhørende vernebestemmelser.

Rapporten er skrevet av landskapsarkitekt Einar Berg, Inter Pares as med bidrag fra Trond Simensen, SWECO Grøner.

Det foreligger et stort dokumentasjonsmateriale for status og verdier i dette området. I tillegg har det vært gitt verdifulle innspill fra flere ressurspersoner. Vi retter spesiell takk til Aase Richter, Fylkesmannen i Østfold, som har vært oppdragsgivers kontaktperson. Takk også til Kjell Bothne, som har vært et oppkomme av lokalhistorisk kunnskap om området.

Einar Berg, Inter Pares as
Trond Simensen, SWECO Grøner

Oslo, juni 2006

Sammendrag

Områdebeskrivelse og verdier i landskapet

Landskapet i foreslått planområde for Ytre Hvaler nasjonalpark omfatter mange områder med mange ulike landskapskvaliteter, og landskap av stor verdi. Gjennomgående er området lite berørt av inngrep til tross for sin attraktive beliggenhet inn mot et av de mest populære hytteområdene langs indre Oslofjord. Landskapet tilhører den østligste delen av den landskapsregionen som i NIJOS' inndeling av Norge betegnes som Skagerrak-kysten. Det er preget av oppstykkede lavlandsområder med marine avsetninger i senkningene og skjærgårdskyst med isskurte svaberg utenfor.

Landskapet har i utgangspunktet en åpen karakter i møtet med sjøen, dels på grunn av klimapåvirkningen fra vær og vind, dels på grunn av beitingen av arealene som har foregått frem til nyere tid, og som enkelte steder fortsatt opprettholdes gjennom beiting, først og fremst i regi av Hvaler Beitelag. Imidlertid ser man tendenser til økt gjengroing også her, som så mange andre steder.

Området kan naturlig deles inn i fire delområder med forskjellig topografi og karakter: Søstrene og Struten, de vestre hovedøyene, Kirkøy og ytterøyene. Innenfor disse delområdene er det også naturlige underområder. For eksempel er hver av de store vestre hovedøyene (Vesterøy, Spjærøy og Asmaløy) definert som egne underområder (Vesterøy til og med inndelt i to), og områder som Herføl/Søndre Lauer, Tisler og Torbjørnskjær/Heia er også karakterisert som hver sine underområder. Akerøya er helt spesiell, og er også karakterisert som et eget underområde. Nær Brattestø på Asmaløy er det spesielt fine rullesteinstrender, og ved Herfølrøset på Herføl ligger en mektig rullesteinsås/gravrøys.

Hvert av delområdene/underområdene har sine særpreg, som til sammen gir landskapet i Ytre Hvaler en stor spennvidde i mangfold og uttrykk samtidig som det utgjør en helhet. På samme tid som landskapet er typisk for Skagerrakregionen, har den også sine særpreg. Blant annet er de mange innslagene av mer eller mindre avsnørte viker og kiler i veksling med den værharde ytterkysten ganske karakteristisk og til dels egenartet for landskapet i Ytre Hvaler. Områder som Søstrene, Tisler og Heia har med sin værharde beliggenhet i den ytre kyststripen en egenartet topografi og karakter. Akerøya har et egenartet kulturmiljø spunnet rundt nordisk og norsk grenselandshistorie. Landskapet er rikt på blikkfang og landemerker, har flere steder fine utsiktspunkter, og mange innslag av vakre og attraktive landskap, blant annet knyttet til maritim tradisjon, sjøliv og fritid.

Noen innslag av forstyrrelser finnes i landskapet i og rundt planområdet. Blant annet går det en god del kraftledninger på stolperekker innenfor nasjonalparken, til dels sterkt eksponerte. Enkelte hytter er også eksponerte mot omgivelsene, og noen hytteområder ligger slik til innenfor nasjonalparkens naturlige avgrensning at de bryter opp sammenhenger i et ellers lite berørt landskap. Det finnes også eksempler på kulturhistorisk verdifull bebyggelse innenfor planområdet som det er verdt å ta vare på for ettertiden, som ledd i å synliggjøre den kulturhistoriske tradisjonen, slik som blant annet i Kuvauen på Vesterøy.

Konsekvenser av verneplanbestemmelsene og av 0-alternativet

Verneplanbestemmelsene gir rammer for hvordan landskapet innenfor eventuell Ytre Hvaler nasjonalpark skal forvaltes.

Det vil være en rekke utfordringer i landskapet innenfor foreslått nasjonalpark som vernebestemmelsene og forvaltningen av dem må bryne seg på. Blant annet kan det være innbyrdes motstrid mellom ulike verneinteresser når det gjelder skjøtsel, hogst og vegetasjonsrydding (naturlig gjengroing kontra aktiv skjøtsel for å holde landskapet åpent).

For de hyttene og fritidseiendommene som eventuelt blir innlemmet i nasjonalparken, blir det en utfordring å utforme en konkret forvaltningspraksis som gir rammer for hva som blir tillatt og ikke. Det gjelder både bygninger og bruk av utearealer.

Bryggeanlegg, stupebrett osv. som ligger innenfor foreslått grense for nasjonalparken er andre eksempler på slike utfordringer. Det kan være verdt å samle fritidsbåtparken i fellesanlegg fremfor å ha dem spredt slik de delvis er i dag. Det bør inn et eget punkt om fortøyningsbøyer i vernebestemmelsene.

Tradisjonelle ankringsplasser med fortøyningsbolter, sjømerker osv. vurderes som en integrert del av kystkulturen som det er positivt å videreføre. Vernebestemmelsene er ikke til hinder for dette.

Det er viktig for opplevelsen av landskapet at vedlikehold og renhold i skjærgården videreføres slik som i dag.

Eksponerte luftledningsstrekker er et visuelt problem enkelte steder. Disse bør over tid rigges ned og kables. Vernebestemmelsene, både for sjøbunnene og for restriksjoner på graving, må ikke bli til hinder for dette.

I 0-alternativet vil det i det store og hele gjelde tilsvarende strenge bestemmelser som for nasjonalparken, innenfor de arealene som er foreslått vernet gjennom "Oslofjordverneplanen". For øvrig gir Rikspolitiske retningslinjer for Oslofjorden (RPR-O) og kommuneplanenes arealdeler føringer for arealbruken i områdene som ligger innenfor foreslått nasjonalparkgrense, men utenfor verneområdene i Oslofjordverneplanen. Dagens forvaltningspraksis gir ikke rom for omfattende arealutnyttelse som vil virke ødeleggende inn på landskapet, men på enkelte områder, slik som for formgiving og fargesetting av fritidsboliger og bruk og utnyttelse av utearealene på fritidseiendommene, vil styringsverktøyene være begrensede. For de forholdsvis store arealene som er statlig sikret som friluftslivsområder, vil utviklingen neppe bli særlig forskjellig om det etableres nasjonalpark eller ikke.

Alt i alt vurderes forventet utvikling av landskapet i planområdet ikke å bli dramatisk forskjellig i nasjonalparkalternativet og i 0-alternativet, selv om førstnevnte gir sterkere virkemidler når det gjelder styring av utviklingen.

Like viktig som selve verne- eller planstatusen blir skjøtselen av området. For landskapet er det viktig og ønskelig å opprettholde det åpne landskapet i de sentrale delene av områdene der dette i dag er en vesentlig del av særpreg og karakter.

Samlet vurderes konsekvensene av verneplanbestemmelsene som **middels til små positive** uten skjøtelsesplan, men som **middels til store positive** med skjøtelsesplan.

For 0-alternativet vurderes konsekvensene som **små positive** uten skjøtelsesplan, og **middels positive** med skjøtelsesplan.

Konsekvenser for landskap.

KONSEKVENSER	Verneplanbestemmelser nasjonalpark	0-alternativet
Med skjøtelsesplan	Middels/store positive	Middels positive
Uten skjøtelsesplan	Middels/små positive	Små positive

I begge tilfelle varierer graden av positiv konsekvens en god del fra delområde til delområde. For områder som er under lite press, slik som Søstrene og Heia, betyr antakeligvis vern lite fra eller til. Men for områder som ligger mer sentralt i forhold til bosetning, bebyggelse og ferdsel kan vernebestemmelsene gi en større mulighet til å styre landskapsutviklingen. Generelt kan man håpe og forvente at vernestatus som nasjonalpark gjør at landskapet i området får en løftet status og omsorg, men økt oppmerksomhet kan også medføre fare for større slitasje i sårbare deler av landskapet.

For landskapet blir det mange steder også viktig hva som skjer av utvikling i buffersonene og nærområdene til en eventuell nasjonalpark.

Avbøtende tiltak

- Det kan på noen områder være en motsetning mellom å bevare urørt natur og et opplevelsesrikt landskap for brukere og friluftsliv. Det må gjøres noen kompromisser mellom interessene. Forvaltningsplanen må stake opp veien for dette, og vernebestemmelsene må eventuelt modifiseres dersom de er i motstrid med dette.
- En god del landskap må bevare sin nåstatus som åpent landskap gjennom skjøtsel og pleie. Det gjelder både utmarksbeite og strandarealer med takrørbelter inne i kilene.
- Rydding i skog og annen lett tilrettelegging må som ledd i bruk og opplevelse av landskapet, kunne aksepteres der det er viktige ferdselsårer innenfor nasjonalparken.
- Siden hovedformålet med nasjonalparken er å sikre større sammenhengende områder med urørt natur og vakkert landskap, vil hytter som er innlemmet i utgangspunktet kunne være et fremmedelement i nasjonalparklandskapet. Der det ikke er spesielt gode grunner til det, bør man la være å innlemme fritidseiendommer i nasjonalparken. Det gjelder særlig i grenseområdene. Gode grunner kan for eksempel være at man går glipp av spesielt viktige og helhetlige landskapsmiljøer (som f.eks. rundt Herfølørisset), eller at man mister kontroll med områder som er viktige for å bevare landskapsilhuetten. Det er pekt på noen områder der man bør vurdere å justere grensene (Kuvauen, Botn, Spjærholmen, Lille Rødshue og Rødshue).
- Der hytter likevel ligger til slik at de "punkterer" store arealer som man mener er viktige for sammenhengen i nasjonalparken, eller der svært viktige landskapsinteresser bør sikres, bør eiendommene likevel innlemmes, og i noen tilfelle kanskje innløses med tanke på riving.
- Rundt nasjonalparken er det på de store øyene inklusive Herføl, viktig hva som skjer i de tilgrensende områdene. De tilhører nasjonalparkens visuelle

og funksjonelle influenssone. Hvis den bakre landskapssilhuetten brytes opp av omfattende hogst eller byggeri, svekkes også nasjonalparkens visuelle verdier.

- Økt status som nasjonalpark kan bidra til at flere velger området som utfluktsmål, med økt trafikk både til lands og til vanns som konsekvens. Det må derfor i forvaltningsplanen utarbeides planer for å imøtekomme parkeringsbehov, skiltede turstier, fortøyninger og ankringsplasser mv. som kan lede folk inn i de områdene der den økte ferdselen skaper minst konflikt, og der landskapet er robust nok til å tåle økt naturslitasje. Om tilretteleggingen skal skje innenfor eller utenfor nasjonalparkgrensene bør være et praktisk og pragmatisk spørsmål, ikke et prinsippsspørsmål. Målet må være å sørge for minst mulig uønsket landskapsslitasje.
- Forvaltningsplanen bør påvise opplagsplasser på land for joller i aktuelle områder som ligger tett inntil nasjonalparken. Det samme gjelder planer for fellesbrygger/private brygger i kiler og vikene som ligger innenfor eller i tilgrensning til nasjonalparken. Det bør tas inn bestemmelser om bøyefester for småbåter.
- Det bør utarbeides en langtidsstrategi for sanering av luftledninger til fordel for kabling i sjø og langs vei innenfor nasjonalparken. Vern av sjøbunn og undersjøiske kulturminner må ikke bli til hinder for at man kan iverksette slike løsninger, men vitale undersjøiske interesser må selvfølgelig ivaretas.
- Kystverkets installasjoner og sjømerker er en del av den levende landskapshistorien. Nasjonalparken bør ikke være til hinder for fremtidig merking til sjøs, herunder også fornyelser.
- Det må følge tilstrekkelige midler til å sikre de formulerte brukermålene i nasjonalparken. Ytre Hvaler nasjonalpark kan bli en "lakmestest" på hvor vellykket det er å etablere slikt vern langs kystsonen i Norge. Suksess er derfor ikke bare viktig for lokal aksept, men også for nasjonal interesse. Formål slike midler kan brukes til, er f.eks.:
 - Tilskudd til beiting, skjøtsel og vegetasjonskontroll
 - Erverv av hytteeiendommer innenfor nasjonalparken
 - Opparbeiding, tilrettelegging og skilting
 - Fortsetting og utvikling av Skjærgårdstjenestens virksomhet
 - Samråd og veiledning for grunneiere og hytteeiere både innenfor nasjonalparken og i de nære tilgrensende områdene, med tanke på motivering for adferd som tjener både nasjonalparkens og eiernes langsiktige mål
- Forvaltningsplanen blir et særs viktig redskap for å realisere verneformål og å presisere de endelige vernebestemmelsene.

INNHold

1	INNLEDNING	7
1.1	BAKGRUNN OG FORMÅL	7
1.2	UTREDNINGSPROGRAMMET	7
2	METODE	8
2.1	DATAINNSAMLING	8
2.2	AVGRENSNING AV INFLUENSOMRÅDET	8
2.3	SÅRBARHET	8
2.4	VERDIVURDERING	8
2.5	KONSEKVENSVURDERING	9
2.6	AVBØTENDE TILTAK	9
3	OMRÅDEBESKRIVELSE / STATUSBESKRIVELSE	10
3.1	HOVEDTREKK I LANDSKAPET PÅ YTRE HVALER	10
3.1.1	<i>Beliggenhet og karaktertrekk</i>	10
3.1.2	<i>Geologi</i>	11
3.1.3	<i>Vegetasjon</i>	12
3.1.4	<i>Kulturhistorie</i>	13
3.1.5	<i>Verne- og forvaltningsstatus</i>	14
3.2	INDELING AV LANDSKAPET I DELOMRÅDER	15
3.2.1	<i>Delområde 1: Søstrene og Struten</i>	15
3.2.2	<i>Delområde 2: De vestre hovedøyene</i>	16
3.2.3	<i>Delområde 3: Kirkøy</i>	23
3.2.4	<i>Delområde 4: Ytterøyene</i>	24
3.3	OPPSUMMERING: HOVEDTREKK OG UTFORDRINGER I HVALERLANDSKAPET	28
4	ALTERNATIVENE SOM SKAL UTREDES	29
4.1	0-ALTERNATIVET	29
4.2	VERN SOM NASJONALPARK	32
4.3	RESTRIKSJONSNIVÅET FOR DE TO ALTERNATIVENE	32
5	0-ALTERNATIVET - FORVENTET UTVIKLING	35
5.1	NATURRESERVATER OG LANDSKAPSVERNOMRÅDER	35
5.2	LNF-OMRÅDER	36
5.3	VEGETASJONSUTVIKLING	37
6	KONSEKVENSER AV VERN SOM NASJONALPARK	39
6.1	KONSEKVENSER FOR DE ULIKE DELOMRÅDENE	39
6.2	UTFORDRINGER OG MULIGE VIRKNINGER	43
6.2.1	<i>Aktiv skjøtsel av landskapet</i>	44
6.2.2	<i>Hytter og fritidsboliger</i>	46
6.2.3	<i>Båtopplag, brygger og fortøyninger</i>	53
6.2.4	<i>Parkering, veier og skilting</i>	54
6.2.5	<i>Ankringsplasser, fortøyninger og sjømerker</i>	55
6.2.6	<i>Vedlikehold og renhold i skjærgården</i>	55
6.2.7	<i>Kraftledninger og kabelstrekk</i>	55
6.2.8	<i>Forvaltning i buffersonen rundt nasjonalparken</i>	56
6.3	OPPSUMMERING FORVALTNING – OG AVBØTENDE TILTAK	57
7	KILDER	60
8	VEDLEGG	62

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn og formål

Tankene om større verneområder i ytre Oslofjord har eksistert lenge. Vernemotivene har vært både det marine miljøet, landskapsmessige forhold og plante- og dyrelivet for øvrig. Sentralt har vært området store betydning for friluftslivet.

St. meld. nr.62 (1991-92) "Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder" innbefattet forslag om vern av Hvaler skjærgård. I meldingen heter det at " Departementet er innstilt på å fremme forslag om vern av Hvaler skjærgård. Planområdet utgjør 267,9 km²"

Etter naturvernloven av 19. juni 1970 er naturen en nasjonal verdi som skal vernes. Formålet med å opprette nasjonalparker, som er en streng verneform, er å sikre større, sammenhengende områder med urørt natur og vakkert landskap for oss selv og våre etterkommere. Å sikre allmennheten tilgang til å utøve friluftsliv og rekreasjon i slike landskap er også viktig.

Det er allerede gjennomført en rekke analyser og fagrapporter som omhandler landskapet i Ytre Hvaler, blant annet rapportserien "Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad" utgitt av Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen.

Planområdet er meget stort, og det er en stor utfordring å beskrive både visuelle forhold og andre verdier uten å fortape seg i detaljer. Fordi det allerede foreligger så mye dokumentasjon av området, har vi i denne utredningen valgt å la analysen bare beskrive de overordende hovedtrekkene og de viktigste spesielle elementene i Hvalerlandskapet, og legge større vekt på selve konsekvensvurderingen av vernebestemmelsene og aktuelle avbøtende tiltak, da dette vurderes som mer beslutningsrelevant for forvaltningen. I referanselisten bak i rapporten finner man henvisninger til storparten av utredningsmaterialet som tidligere har analysert Hvalerlandskapet.

1.2 Utredningsprogrammet

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har fastsatt utredningsprogrammet. For tema *Miljø*, deltema *Landskap* heter det:

- *Landskapet skal verdisettes ut fra kriterier som mangfold, helhet, sjeldenhet, sårbarhet, særpreg og inngrepsstatus. Viktige utsiktspunkt eller områder skal beskrives. Behov for skjøtsel og vegetasjonskontroll for å opprettholde landskapskvalitetene må beskrives. Denne skildringa sammen med en beskrivelse av den historiske utviklingen og den lokale landskapsforståelsen anses å være tilstrekkelig for å sikre en god beskrivelse av landskapet i utredningsområdet. Temaene skal illustreres med kart og bilder. Med landskapet menes arealer på land og de nære sjøområdene, ikke det undersjøiske landskapet.*
- *Utredningen skal belyse konsekvensene av 0-alternativet og vernealternativet på landskapet i utredningsområdet. Knytter det seg spesielle konsekvenser til avgrensede områder innenfor utredningsområdet, skal dette belyses.*
- *Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak i forhold til de eventuelle negative konsekvensene som kommer fram i punktet over. Dette kan skje både gjennom utforming av avgrensing og vernebestemmelser.*

2 METODE

2.1 Datainnsamling

Som vedlegg til utredningsprogrammet fulgte det en liste over rapporter og utredninger som har tjent som grunnlag for konsekvensutredningen. Denne litteraturen har vært lagt til grunn for arbeidet, og har bidratt til å få oversikt over planområdet og dets verdier.

Videre var utredningsprogrammet ledsaget av et forslag til vernebestemmelser for Ytre Hvaler nasjonalpark godkjent av DN 14.04.2005 til bruk i konsekvensutredningen. Det er dette sett bestemmelser som har vært lagt til grunn for konsekvensvurderingene i denne rapporten.

Det har vært foretatt befaringer i så godt som hele planområdet høsten 2005 for å dokumentere status, og å forstå detaljer i problemstillinger og grensedragninger knyttet til nasjonalparken. Befaringene har vært foretatt både til sjøs og til lands.

2.2 Avgrensning av influensområdet

Influensområdet sammenfaller i store trekk de land- og sjøområdene som ligger innenfor planområdet, men det er også skjelt til de tilgrensende landarealene (og småøyene) som mange steder grenser inn mot den. Landskapsrommene er mange steder ikke sammenfallende med grensen som er dratt for den foreslått nasjonalparken, og grensedragningen er i seg selv et aktuelt tema.

Når det gjelder *verdiene* i influensområdet, har vi imidlertid avgrenset oss til de arealene som ligger innenfor planområdet.

2.3 Sårbarhet

Det ble i utgangspunktet vurdert å lage et sårbarhetskart som viser spesielt sårbare forekomster og delområder innenfor nasjonalparken, men vi har i løpet av utredningsprosessen konkludert med at et slikt kart gir lite mening. Bortsett fra noen mindre arealer i den bakenforliggende skogen er vi av den oppfatning at *hele* området er sårbart, og at det bare er snakk om mindre nyanser i dette sårbarhetsbildet.

2.4 Verdivurdering

Den tradisjonelle metoden for å konsekvensvurdere planlagte tiltak i landskapet innebærer å verdsette landskapet i ulike verdiklasser, og så sammenligne disse med effekten av de planlagte tiltakene (Statens vegvesen Håndbok 140). Metoden er tilpasset en typisk inngrepsituasjon.

Når det planlagte tiltaket er vern av landskapet, blir denne metodikken etter vår vurdering litt utilstrekkelig. Også verdivurderingen blir hengende litt i luften dersom man innenfor planområdet skal gi typiske generelle verdikarakteristikker som "Stor verdi" og "Middels verdi" i forhold til abstrakte kategorier som "mangfold", "helhet" osv. En nitid analyse av denne typen kan forventes å gi et magert resultat når det her handler om et foreslått verneområde for en **nasjonalpark**. Forutsetningsvis kan vi gå ut fra at **hele landskapet innenfor foreslått verneområde**, med små variasjoner, er av **stor verdi**. De bindsterke tidligere utredningene og naturfaglige undersøkelsene som har vært gjort som grunnlag for å trekke opp foreslåtte grenser

for nasjonalparken har så å si lagt til grunn en forutsetning om at områdene er svært verdifulle. Nyansene i hvordan de ulike delområdene fremtrer med hensyn til mangfold, helhet, sjeldenhet osv. fremkommer i statusbeskrivelsen av de ulike delområdene i kapittel 3. Innenfor beskrivelsen av delområdene er det dessuten pekt på særmerkte innslag i landskapet i form av landemerker og blikkfang, viktige utsiktspunkter, og spesielt vakre eller intime landskapsrom som bidrar til å utdype forståelsen av landskapets innhold.

2.5 Konsekvensvurdering

Ved vurderingen av konsekvensene av verneforslag og vernebestemmelser er landskapets verdi sammenholdt med effektene av disse. For hvert delområde/underområde er det utledet en konsekvensgrad. Ettersom skjøtsel er et sentralt element i vurderingen av utviklingen i landskapskarakter, er det gitt konsekvensgrad for tiltak både med og uten skjøtsel.

Vi har også beskrevet de utfordringer som kan ligge der når eventuelt vern skal implementeres i dagens situasjon, og hvilke trusler som ligger i forhold til målsettinger for å forvalte Ytre Hvaler som et nasjonalt viktig kystlandskap. Vi har også vurdert de foreslåtte vernebestemmelsene i forhold til disse.

2.6 Avbøtende tiltak

Her legges hovedvekten på å omtale hva som bør legges inn i forvaltningsplanen for å ta vare på landskapsverdiene, herunder krav til skjøtsel av landskapet.

3 OMRÅDEBESKRIVELSE / STATUSBESKRIVELSE

Når området i fortsettelsen betegnes som "Ytre Hvaler", omfatter dette hele området som er omfattet av verneplanforslaget, og dermed også den delen som strengt tatt ikke ligger i Hvaler kommune, men i Fredrikstad kommune (Søstrene og Struten). Det er praktisk å bruke Ytre Hvaler som samlebetegnelse for hele området.

3.1 Hovedtrekk i landskapet på Ytre Hvaler

3.1.1 Beliggenhet og karaktertrekk

Landskapet i Ytre Hvaler utgjør en viktig del av det sørøstre hjørnet av Norge på grensen mot Sverige, og også den østligste delen av den landskapsregionen som i NIJOS' inndeling av Norge betegnes som Skagerrak-kysten (Landskapsregion 1). Det typiske for denne landskapsregionen er oppstykkede lavlandsområder med marine avsetninger i senkningene og skjærgårdskyst med isskurte svaberg utenfor. Klimaet er suboseanisk med relativt høye temperaturer gjennom året.

Landskapet i Ytre Hvaler er både typisk for Skagerrak-kysten, og samtidig har det sitt særpreg. Det gjelder sammenlignet med denne sørnorske kyststripen for øvrig, og det gjelder i kontrast til landskapet på de indre delen av Hvaler.

Ytre Hvaler består av et øyarkipelag med fire hovedøyer (Vesterøy, Spjærøy, Asmaløy og Kirkøy), og en rekke mindre øyer, holmer og skjær med varierende størrelse. I denne sammenhengen fortøner hovedøyene seg nærmest som fastland, og de andre øyene som... øyer.

Den mest øyrike skjærgården finner man i sørøst, rundt Herføl, Nordre og Søndre Sandøy og Lauer. Tisler utgjør en egen liten øygruppe i sør, Akerøya en større landnær øygruppe midt i området, og i nordvest ligger Søstrene og Struten litt for seg selv. Ytterst i skjærgården finner man stort sett småholmer og skjær, med Heia og Torbjørnskjær som de viktigste.

Landskapet varierer en god del innenfor området, men har noen gjennomgående trekk som er typiske:

Landområdene har småskalapreg i kontrast til det åpne havet utenfor. Det er på hovedøyene mange kystpartier med et væreksponert, vidt utsyn ut mot ytterskjærgården, men også mange steder intime småskalalandskap med lun karakter. På småøyene er det gjennomgående et åpent, værhardt preg, men også her med store variasjoner.

Store deler av strandflatene er karrig klippestrand, delvis i veksling med rullesteinsstrender. Lynghei er den dominerende vegetasjonstypen i disse områdene, men furuskogen er i ferd med å vandre inn mange steder. I de innenforliggende og områdene er det innslag av høyere skog.

I sterk kontrast til de karrige klippestrendene, finner vi de mange lune vikene, kilene og vågene som skjærer seg inn i landskapet. Over korte avstander oppstår en slående kontrast mellom det åpne og barske, og det intime og lune.

Et slående trekk sammenlignet med store deler av ytterkysten langs Oslofjorden for øvrig, er at det er forholdsvis store sammenhengende områder som er ubebygde. Disse er i stor grad sikret som statlige friluftsområder, se kapittel 3.1.5.

Figur 1 Et typebilde av landskapet på Ytre Hvaler: En lav og rolig silhuett med karrig klippekyst kronet med lav skog preger de store øyene. På småøyene er det en mosaikk av svaberg, gras, lyng og einer. Vesterøy sett fra Akerøya (foto: Einar Berg)

3.1.2 Geologi

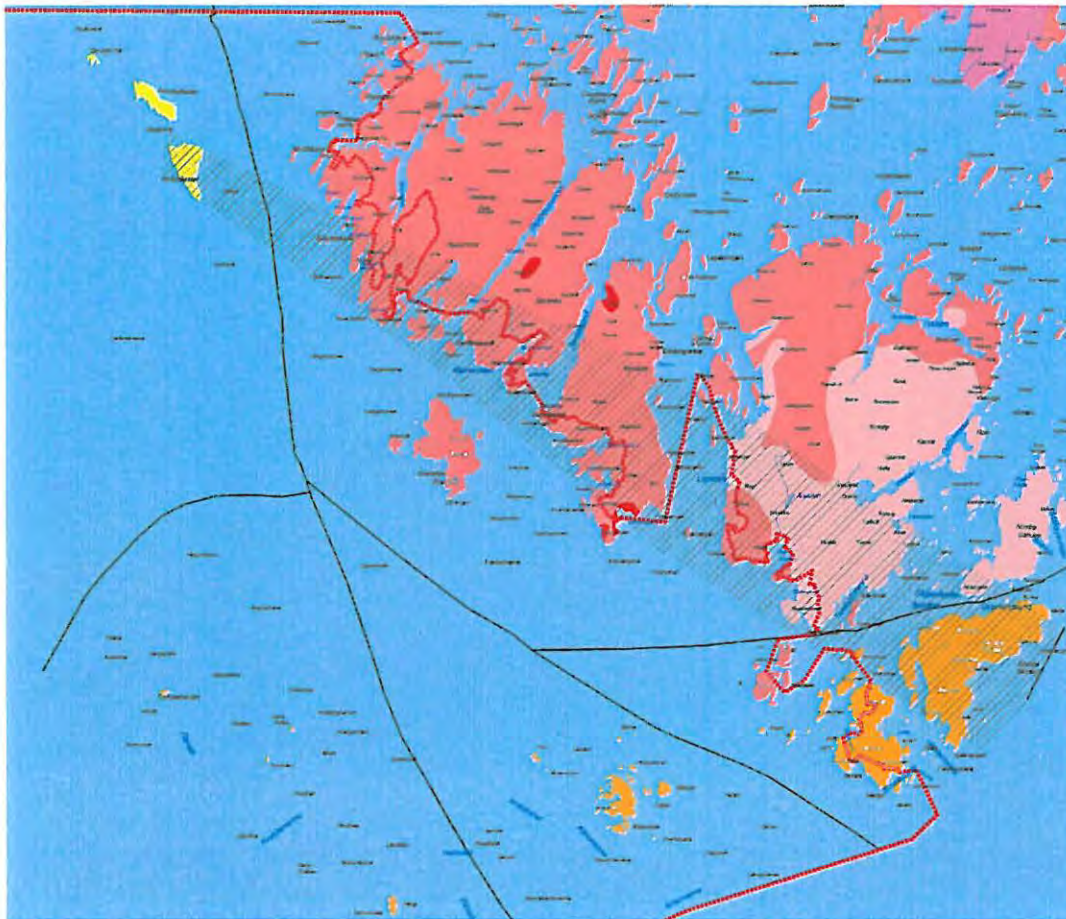
Det er tre hovedtyper berggrunn i området:

1. Søstrene og Struten utgjør det sørøstligste området for de vulkanske bergartene i Oslofeltet, og er dannet i permtiden. Dominerende bergarter er rombeporfyirkonglomerat.
2. Hoveddelen av Hvaler er dominert av granitt. Det er spor etter gammel steinbruddsdrift på disse forekomstene flere steder på øyene.
3. I sør og sørøst er bergartene hovedsakelig grunnfjellsgneis.

Hovedretningen i landskapet er sørvest – nordøst; tydeligst på Vesterøy i vest, og mindre fremtredende i sør og øst. Flere steder er det mektige rullesteinsavsetninger, blant annet på Herfølørssset og ved Brattestø.

Løsmassedekket er gjennomgående sparsomt, men med enkelte innslag av marine avsetninger i de lunere vikene, slik som for eksempel Spjærøykilen.

Landhevningen, som fortsatt pågår som en kontinuering prosess, medfører at kiler og viker etter hvert snevres av.

Figur 2 Oversikt over berggrunnen i Hvaler. Gule områder er rombeporfyrikonglomerat, røde og lyserøde områder er granitt, og oransje områder er gneis. Skravuren viser områder med spredte avsetninger fra Hvalertrinnefjell. Kartkilde: Berthelsen m. fl. 1966 og Olsen m. fl. 1998. Digitale kartdata fra NGU.

3.1.3 Vegetasjon

Hovedbildet er en karrig, kystpåvirket vegetasjon med mye lynghei og fjell i dagen. "Fjell i dagen" i form av rabber, koller og svaberg utgjør omtrent 80% av alt landareal. På de store øyene dominerer denne landskapstypen på de fremskutte tangene langs hele kyststrøpen, og på småøyene utgjør den den altoverveiende delen av arealet, enkelte steder med innslag av gras. Både klima og beitepåvirkning har holdt vegetasjonen nede, og mange steder gitt landskapet sin åpne karakter. Det foregår fortsatt sauebeiting på flere av småøyene.

Det som finnes av skog, står for det meste på de store hovedøyene, først og fremst på Vesterøy og Kirkøy. Furu er det dominerende treslaget, for det meste på grunnlendt mark. I noen fuktige forsenkninger finner man rikere skogtyper med gran, bjørk og svartor.

På Vesterøy omfatter planområdet betydelige skogarealer i området vest for Utgård der planområdet strekker seg langt innover på øya (Ørnefjell, Barlinddalen, Risvardefjell). Dominerende treslag er furu, men i fuktige forsenkninger og i skrålier vokser det både gran, bjørk og svartor. Videre vestover er det også områder med

forekomster av bærlyng/lavfuru skog i små dalsøkk og kløfter mellom snaue koller f.eks. sør for Vardefjell (Svalastog et. al 2003).

På vestkysten av Kirkøy omfatter planområdet en del skog, fra Rødshue og nordover til Rørvik. Her er det både rein furuskog (Storefjell: Lavfuruskog) og barblandingsskog (Rødshuet: Blåbærskog, lågurtskog) (Svalastog et. al 2003). Et annet stort skogareal innenfor planområdet på Kirkøy er Prestegårdsskogen/Storesand. Også dette arealet domineres av furu.

Omfanget av hogst er beskjedent fordi mesteparten av skogen har lav produksjonsverdi. Noe plukkhogst foregår, for eksempel til forsyning av ved til hyttefolk. Ellers ser man eksempler på at hytteeierne selv hogger ut eller "frisierer" skogen for å sikre seg utsikt.

I de mer eller mindre avsnørte kilene vokser det fram et siv- og takrørbelte i strandsonen. På grunn av landhevingen vil tilgroingen naturlig tilta. Stedvis akselereres prosessene ved tilførsel av næringsalter.

Det gis litt motstridende opplysninger om dette, men fra enkelte hold hevdes det at man i det tradisjonelle Hvalerjordbruket slo takrør der disse arealene lå i tilknytning til innmark og beite. Naturlig tråkk av kyr m.m. holdt dessuten noe av denne vegetasjonen nede. I dag ser vi enkelte steder at hytteeierne rundt kilene slår takrør for å holde utsikten åpne og å gjøre arealene i strandsonen mer attraktive for opphold.

Det er alt i alt ca. 14 600 dekar landareal innenfor det aktuelle planområdet for nasjonalparken. Svært lite av dette er jordbruksarealer, i størrelsesorden 2 %. 2/3 av jordbruksarealene ligger på Asmaløy, for det meste mellom Huser og Skipstadkilen. I dag er jordbruksarealene for det meste beiteland, og mange av de små arealene er nå ute av drift.

3.1.4 Kulturhistorie

Med sitt milde kystklima og sin nærhet til rike fiskeressurser er det trolig at Hvaler er blant de tidligste områdene i Norge som ble tatt i bruk etter istiden. De såkalte Hvalertuftene er antakeligvis spor etter gammel bosetning, kanskje tilbake til bronsealderen, men det har vært vanskelig å datere dem. De første kulturene har nok i stor grad vært omstreiferkulturer. Senere, i jernalder og middelalder, har en fast bosetning basert på kombinasjon av jordbruk og fiske vokst frem. Etter hvert utviklet det seg også et mer spesialisert og rendyrket handelsbasert fiske, som er en næringstradisjon som lever videre i dag. Rundt fisket vokste det frem havneanlegg, innvær og utvær som ga opphav til den typiske tette kystbosettingen som man finner her som andre steder i landet.

Etter hvert vokste det frem andre mer spesialiserte maritime næringsveier, slik som sjøfart, losing og båtbygging. Midt på 1800-tallet var nærmere 50 % av den voksne, mannlige befolkningen sjøfolk.

Tidlig på 1900-tallet skjedde det et stort oppsving i en ny næring: steinhogging. Granitten som finnes blant annet på Kirkøy er av samme type som den mer kjente Iddefjordsgranitten, og mye stein fra Hvaler ble eksportert som gatestein ol. til alle verdenshjørner. Etter en forholdsvis kort og intensiv periode opphørte steinbruddsdriften, men sporene står igjen mange steder.

Andre, men mer marginale næringsveier som baserte seg på de lokale forutsetningene var f.eks. birøkt, alkejakt, småfuglfangst og vrakplyndring (!). Mange farvann i ytre Østfold er ganske urene samtidig som skipstrafikken har vært stor, og det ligger mange vrak langs denne kyststripen.

Det vanskelig og farlige farvannet og den økende skipsfarten gjorde at det tidlig ble behov for å reise fyr og sjømerker. De mange sjømerkene fra ulike tider setter fortsatt sitt tydelige preg på Ytre Hvalers skjærgård, og er en viktig del av det maritime landskapet.

På grunn av sin strategisk viktige beliggenhet inntil Svenskegrensen, har området spilt en stor rolle politisk og militært gjennom lange perioder. Derfor er det også mange spor etter den politiske historien i Hvalerlandskapet, slik som Akerøy Fort, varden på Heia osv.

I dag skjer nesten all kommunikasjon til lands, også på Hvaler. Men i et historisk perspektiv er det viktig å ikke glemme at det var sjøveien som var den viktigste ferdselsåren, og at havnene og vågene var de sentrale knutepunktene i dette øyriket.

I nyere tid er det én annen dimensjon som mer enn noe annet har endret Hvalerlandskapet: fremveksten av fritidskultur og hyttebygging. Hvaler har med sin skjærgård og sine landskapskvaliteter stor attraksjonsverdi som område for fritid og rekreasjon, og er blant landets største hyttekommuner. Fremveksten skjøt fart fra mellomkrigstiden og frem til våre dager. De tidlige enkle plankehyttene har gradvis blitt utviklet og delvis erstattet med til dels store fritidshus. Det er en sann flora av former og farger, på godt og vondt. Steds- og terrengtilpasning varierer. Det ligger en del hytter innenfor den foreslåtte nasjonalparken, men hovedtyngden av fritidseiendommene ligger utenfor, dog tett inntil grensen. På de mest sentrale tettstedene i nærheten til nasjonalparken har det også skjedd en del utbygging av helårsboliger, slik som for eksempel i Skjærhalden, Utgårdskilen og Vikertangen.

Båtlivet har fått en kraftig oppblomstring i Oslofjordområdet de siste tiårene. Det har også medført behov for og utbygging av diverse havneanlegg og marinaer. Bortsett fra Skjærhalden og Utgårdskilen er det ikke større havneanlegg for fritidsbåter i området. Imidlertid er det et ikke uvesentlig omfang av private brygger og bøyer i strandsonen. På land er det dessuten flere plasser tett inntil nasjonalparken der det er vinteropplag for joller og småbåter.

Utbyggingen av områdene i ytre Hvaler har ført til økt behov for elektrisitetsforsyning. På grunn av den kronglete topografien på Hvaler er en god del av lokalforsyningsnettet strukket over de fremskutte tangene og svabergene ut mot kysten. Som resultat av dette er det ganske mange stolperekker som kler holmer og bergnabber i området, også innefor nasjonalparken. Disse representerer flere steder en visuell forstyrrelse. Kart som viser høyspentnettet er tatt inn som vedlegg i rapporten.

3.1.5 Verne- og forvaltningsstatus

Store deler av områdene innenfor planområdet er sikret av statens som friluftslivsområder. I tillegg finnes det en del kommunalt sikrede friområder. Det er en viss tilrettelegging gjennom informasjon og skilting. I tillegg driver Skjærgårdstjenesten regelmessig rydding, søppeltømming og vedlikehold. Tilretteleggingsgraden i form av opparbeidede stier, brygger osv. er likevel i det store og hele moderat.

På en del øyer og holmer er det naturreservater (sjøfuglreservater) med ilandstigningsforbud i hekkesesongen. De viktigste områdene er deler av Søndre Søster, deler av Akerøya, Vesleøy og holmene rundt, samt Møren og Heia. Alle disse reservatene vil bli en del av en eventuell fremtidig nasjonalpark.

Deler av Prestegårdsskogen på Kirkøy er fredet som naturreservat (ett reservat, men to atskilte delområder). Reservatet vil bestå som egne områder utenfor, men tett inntil nasjonalparken. Her gjelder strenge vernebestemmelser tilsvarende de som er aktuelle for nye områder i Oslofjordverneplanen, se kapittel 4. Oversikt over sikrede friluftsområder og verneområder er vist som vedlegg 1 bak i rapporten.

3.2 Inndeling av landskapet i delområder

For å få frem forskjellene mellom de ulike delene av landskapet i nasjonalparken, har dette blitt delt inn i fire delområder, og innenfor disse er det for to av delområdene foretatt en ytterligere inndeling i underområder. Det vises til temakart landskapsområder (vedlegg 2). De fire delområdene, med underområder, er:

- Delområde 1: Søstrene og Struten
- Delområde 2: De vestre hovedøyene
 - Underområde 2.1: Seiløy – Papper
 - Underområde 2.2: Søndre Vesterøy
 - Underområde 2.3: Søndre Spjærøy
 - Underområde 2.4: Søndre Asmaløy
 - Underområde 2.5: Akerøya
- Delområde 3: Kirkøy
- Delområde 4: Ytterøyene
 - Underområde 4.1: Herføl og Søndre Lauer
 - Underområde 4.2: Tisler
 - Underområde 4.3: Heia og Torbjørnskjær

Hvert delområde er vurdert i forhold til mangfold, helhet, sjeldenhet, særpreg og inngrepsstatus. I tillegg til at hvert delområde er gitt en kort, generell karakteristik og verdivurdering, er det også gitt en omtale av spesielt viktige landemerker, utsiktspunkter og vakre/intime landskapsrom. Disse er presentert samlet på eget temakart som vedlegg bak i rapporten (vedlegg 3). Kartutsnittene nedenfor er hentet fra dette vedlegget.

3.2.1 Delområde 1: Søstrene og Struten

Denne øygruppen skiller seg markant ut fra resten av området gjennom sin geologi og sine landformer, spesielt Søndre Søster.

Disse tre øyene utgjør markante blikkfang i seilingsleden mellom Onsøy og Hvaler. Spesielt Søndre Søster, med sine markante klipperelieffer, har en særpreg og fin landform. Bortsett fra fyret på Struten, er det få eller ingen spor av inngrep, hverken fra nyere eller eldre tid. Den sparsomme

vegetasjonen på øyene, som dels holdes nede gjennom beitetrykk, gjør at landformene trer tydelig frem. Samlet sett har området høy helhetsverdi, særpreg og egenart. Landskapet er sårbart. Stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Struten Fyr: Meget godt bevart fyr bygget i 1907, som tjener som bære seilingsmerke og visuelt blikkfang i maritimt miljø
Nordre Søster: Markant øyrelieff og blikkfang
Søndre Søster: Meget markant øyrelieff og blikkfang

Utsiktspunkter:

Ingen spesielle.

Vakre/intime landskapsrom:

Ingen spesielle.

Figur 3 Søndre Søster med sin markante klippeformasjon (foto: Einar Berg)

3.2.2 Delområde 2: De vestre hovedøyene

De tre øyene Vesterøy, Spjærøy og Asmaløy utgjør i antall tre fjerdedeler av hovedmassivet i Hvaler arkipelag. Områdene innenfor nasjonalparkgrensen har det gjennomgående typiske mønsteret med vekslinger mellom karrige, skurte klippetrender/rullesteinsstrender, og lune vikar, kiler og våger (vauer). Fra de mer eller mindre nakne ryggene er det mange steder fin utsikt utover Oslofjorden. På de indre delene og i skortene er det innslag av høyere skog. Det er mange innslag av fritidsbebyggelse både innenfor og tett inntil nasjonalparken. Rundt noen av de gamle fiskehavnene som ligger i influenssonen er det tilløp til tettbebyggelse eller grendebebyggelse (Papper, Papperhavn, Utgårdskilen, Brattestø, Viker). Store deler av arealene innenfor nasjonalparkgrensen er ervervet og utlagt som friområder.

Akerøya skiller seg ut fra disse tre hovedøyene, men er av praktiske grunner likevel tatt med under dette delområdet. Se egen omtale av underområde 2.5.

Underområde 2.1: Papper og Seiløy

I motsetning til de andre områdene på disse tre større øyene, er utsikten fra Papper – Seiløy hovedsakelig vestvendt (de andre er mer eller mindre sydvendte). Strandsonen er i all hovedsak svaberg og klippestrender. Karrig, og lite høyere vegetasjon bortsett fra på midtre del av Seiløy. Landskapet er harmonisk og vekslende i en småskalastruktur. Innenfor planområdet er det ikke fritidsbebyggelse eller større tekniske inngrep.

Nær inntil den foreslåtte nasjonalparkgrensen, og innenfor dens visuelle influensområde, ligger tettbebyggelsene på Papper og Papperhavn. Begge disse havnene har en hyggelig og intim karakter der det innslag av vakker og harmonisk bebyggelse av en viss kulturhistorisk verdi, men karakteren er begge steder litt oppløst gjennom innslag av triviell nyere bebyggelse. Området skiller seg ikke vesentlig ut fra annet landskap i den ytre delen av Oslofjordens kystsone, og har ikke spesielt fremtredende særpreg og egenart, men området har likevel et helhetlig preg og er lite berørt av inngrep. Samlet sett vurderes området derfor likevel området til å ha stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Lyngholmen fyrlykt: Et godt eksempel på tidlige ubemannede fyrlykter av tre.

"Pattene" ved Papperhavn er nevnt som landemerke i kulturhistoriske gjennomgang av området, men de er ikke særlig fremtredende, og landformene er delvis i ferd med å viskes ut gjennom gjengroing.

Utsiktspunkter:

Ingen spesielle.

Vakre/intime landskapsrom:

Fredagshølet: Lun ytterskjærgård mellom en gruppe småøyer og holmer som er et meget populært ankringssted for båtfolket. Fortøyningsbolter og "blinker" malt på svabergene. Disse er sjømerker med tradisjon tilbake i seilskutetiden, og har slik sett kulturhistorisk verdi. Ingen fritidsbebyggelse eller innslag av større tekniske inngrep.

Figur 4 Fredagshølet (foto: Einar Berg)

Underområde 2.2: Søndre Vesterøy

Søndre Vesterøy har store arealer med skrinn og værhard kystlinje. Men innimellom de fremstikkende tangene er det store og små vik og kiler. De viktigste av dem er Kuvauen, Guttormsvauen og Kilen (Vestre Kilen og Utgårdskilen). De ytre svabergene i området skiller seg ikke vesentlig ut fra annet landskap i den ytre delen av Oslofjordens kystsone, men det er fine utsiktskvaliteter en del steder, og et gjennomgående urørt preg. Store deler av området er ervervet som friluftsområde. I draget mellom Dyrefjell og Risvardefjell er det langsmed veien noen fine gamle rester etter steingarder.

Nær inntil den foreslåtte nasjonalparkgrensen, og innfor dens visuelle influensområde, ligger tettstedet Utgårdskilen, som er en meget aktiv fiskehavn. Den gamle bebyggelsen er etter hvert ispedd mer moderne bygningsstrukturer, men i et formspråk som forsøker å spille på trekk ved den lokale tradisjonsbebyggelsen. Vekslingen mellom nakne svaberg og intime kiler gir området mangfold, egenart og karakter. Samlet sett vurderes området til å ha stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Ingen spesielle.

Utsiktspunkter:

Bjørnevarden: Flott utsikt fra fjellet Bjørnevarden – Stolsvarden. Utsiktspartiet er dessuten lett tilgjengelig.

Vakre/intime landskapsrom:

Kuvauen: Gammel naturhavn som har vært brukt til både fiske og losing. Gammel kulturhistorisk interessant bebyggelse som til tross for at den har mistet noe av sin autenticitet har mange fine bygningshistoriske trekk. Bygningmiljøet er vedtaksfredet. Intimt og fattbart landskapsrom.

Kilen: Rolig, harmonisk og lun vik innerst i kilen bak Sandholmen. Etter hvert ganske utbredte takrørbelter. Sandholmen danner en fin innramming av innseilingen til Utgårdskilen, men er noe skjemmet av en lokal stolperække for lokal elektrisitetsforsyning som spenner langsover øya.

Figur 5 Kilen. Stedvis store flater med siv og takrørbeltinger (foto: Einar Berg)

Underområde 2.3: Spjørøya

Mesteparten av landskapet innenfor planområdet på denne midtre øya i øyrekka består av skrint jordsmonn. Beitemark som gror igjen er en trussel mot de mange fine utsiktskvalitetene i området. Miljøet rundt Spjørholmen og Spjørøyakilen skiller seg ut. Stier langs vannet utover kilen er populære for turbruk. Mye av området er ervervet for friluftsmål i Oslofjordverneplanen. Som for foregående underområde gir vekslingen mellom nakne svaberg og intime kiler området mangfold, egenart og karakter. Samlet sett vurderes området til å ha stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Ingen spesielle.

Utsiktspunkter:

Spjør varde:

Turmål og utsiktspunkt på vestsiden av Spjørøyakilen. Åpent skue utover mot Oslofjorden og de nærmeste holmene og svabergene. Lav lynnheivegetasjon på skrinne rabber.

Kjellvik:

På høydedragene overfor den lille havna i Kjellvik (der det er parkeringsplass i dag) er det et åpent skue mot Oslofjorden og Akerøya. Lav lynnheivegetasjon på skrinne rabber har dominert landskapet i dette området. Den åpne karakteren er står imidlertid i fare for å forsvinne etter hvert på grunn av økt gjengroing.

Vakre/intime landskapsrom:

Spjærøykilen: Helhetlig miljø rundt selve kilen og med småbruket på Spjærholmen, som var en tidligere husmannsplass under Spjær. I tillegg til å drive jorda, ble det også drevet fiske, losing og båtbygging her. Et tidstypisk og veldig intakt gårdsmiljø av høy verdi. Det er tendenser til gjengroing med takrør og sivbelter rundt Spjærøykilen, men vegetasjonen har ikke fått endelig tak ennå.

Figur 6 Spjær Varde. Åpent utsyn fra lyngheia mot havet (foto: Vidar Asheim, Fylkesmannen i Østfold)

Underområde 2.4: Asmaløy

Asmaløy har en stor veksling mellom den værharde ytterkysten og de lune kilene Skipstadkilen og Vikerkilen. I tilknytning til disse har det vært innslag av jordbruksmark, men områdene er i ferd med å gro igjen. Siden landrelieffet som omkranser disse to kilene har en ganske lavlendt og rolig karakter, har det vært et ganske åpent utsyn mot sjøen fra disse stedene. Imidlertid har avsnevringen av kilene i

kombinasjon med næringstilførsel bidratt til at kilene er i ferd med å gro igjen med takrør og sivbelter. Den åpne karakteren står derfor i fare for å gå tapt. Det utfordrer landskapet som en lesbar helhet, og visker ut områdets særpreg. Mange steder på Asmaløy er derfor et landskap av høy verdi i ferd med å få en mer ordinær karakter. Det gjelder også for områder for jordbruksdrift, som det har vært i større omfang på Asmaløy enn på de andre øyene, spesielt ved Huser-området. På Asmaløy er Rattrinnet mer fremtredende enn på de andre øyene.

De ytre svabergene i området skiller seg ikke vesentlig ut fra annet landskap i den ytre delen av Oslofjordens kystsonen, men det er fine utsiktskvaliteter en del steder. Den markante rullesteinsstranda øst for Pikesten gir kystsonen her særpreg og høy verdi. Store deler av området er ervervet som friluftsområde. Samlet sett vurderes

landskapet på søndre Asmaløy til å ha stor grad av mangfold, særpreg og helhet, og gjennom dette stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Pikesten: Fyrlykta ved innseilingen til Asmalsundet utgjør et lokalt blikkfang sammen med en karakteristisk silhuett av innplantede furutrær (etter sigende en sort Østerriksk furu), og en fin rullesteinsstrand i fjæra øst for sundet.

Utsiktspunkter:

Vikertangen: Kystverkets mast ved innseilingen til Fredrikstad gjennom Løperen er for så vidt et markant blikkfang i skjærgården, men anlegget har en heller prosaisk karakter. På den annen side er det fin utsikt utover Hvalerøyene fra denne fremskutte, værharde landtungen på sørspissen av Asmaløy.

Vakre/intime landskapsrom:

Ingen spesielle. Miljøet rundt Brattestø har en fin, intim karakter, men ligger utenfor den foreslåtte nasjonalparken.

Figur 7 Pikesten (foto: Einar Berg)

Underområde 2.5: Akerøya

Akerøya står i en særstilling blant øyene i Hvalerarkipelaget. Ikke bare har den et spektakulært festningsanlegg, men den har også en dramatisk kontrast mellom det lune, nordvendte miljøet rundt et gammelt gårdsbruk med innmark, og den barske kyststripen på sørsiden av øya. Store deler av sørsiden med den tilgrensede Vesleøya er fredet som naturreservat (sjøfugl).

Samlet sett har området høy helhetsverdi, særpreg og egenart, samt stor symbolverdi og kulturhistorisk dybde.

Landemerker og blikkfang:

Akerøy Fort: Fortet ble bygget på slutten av 1600-tallet som befestet havn for vern mot svenske, skotske og andre kapere. Det har aldri fått noen strategisk betydning. Men det har en synlig symbolverdi som vitner om områdets strategiske beliggenhet og om unionspolitikkenes vekslende historie. Fortet er delvis restaurert.

Utsiktspunkter:

Reduten: Fra en høyde på fattige 32 moh. er det et fantastisk rundskue mot hele Hvalerskjærgården. Stedet vil få en veldig sentral beliggenhet i en eventuell Ytre Hvaler nasjonalpark.

Vakre/intime landskapsrom:

Akerøya: Fortet på Festningsholmen inngår også i et større kulturmiljø med det gamle gårdsbruket og innmarka, der blant annet forfatteren Johan Borgen har bodd i korte perioder. Fortøyningsbolter og "blinker" vitner om den gamle funksjonen som ankringshavn. Spesielt er også det lille gravstedet i foten av bakken opp mot utsiktspunktene vest på øya.

Figur 8 Akerøya og Festningsholmen (foto: Einar Berg)

3.2.3 Delområde 3: Kirkøy

Innenfor planområdet og tilgrensende influensområdet skiller Kirkøy seg ut fra de andre hovedøyene på Hvaler fordi den i mye større grad er skogkledd. Det er store barskogsområder helt ut mot kyststripa. Spesielt gjelder det Prestegårdsskogen nordvest for Skjærhalden, der den foreslåtte nasjonalparken vil skje i forlengelsen av nåværende Prestegårdsskogen naturreservat. Men også på de høyreliggende områdene øst for Rødshue er det store skogområder. Fine og attraktive sandstrandområder i Ørekroken og Storesand.

Tilløp til gjengroing med takrør inne i vikene, særlig i Ørekroken, som også er omkranset av en del bebyggelse, både hytter og fastboende. Spor etter gammel steinbruddsvirksomhet ved Rødshue. Store deler av området på søndre Kirkøy har gjennom dette stor grad av særpreg og helhet, og omfatter landskap av stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Rødshue: Steinhoggingen på Rødshue foregikk tidlig på 1900-tallet, og var et av de største steinbruddene på Hvaler. Som kulturmiljø er området ganske godt bevart, med bruddkanter, vrakstein og veier for utførsel. På høyden over steinbruddet står et steinkors av nyere dato, som i dag tjener som blikkfang. Det var ment å skulle symbolisere steinhoggernes slit og å vise at folk fra de vestre øyene ofte reiste denne veien for å komme til kirken. Som kulturminne har ikke korset spesiell verdi.

Homlungen fyr: Bygget i 1867 og bebodd frem til 1952. Fredet. Meget fin representant for de små trefyrene som er så typiske for norskekysten. Fint blikkfang ved innseilingen til Skjærhalden.

Utsiktspunkter:

Ingen spesielle.

Vakre/intime landskapsrom:

Prestegårdsskogen: Stort sammenhengende kystbarskogsområde med en intim, stille karakter. En stor del av skogen er fredet som naturreservat. Der skogen åpner seg mot strandområdene ved Storesand oppstår et fint spill der lyset fra havet trenger inn mellom trærne. Åpen skogbunn. Skogsområde med helhetlig og særpregede karakter og med stor verdi.

Figur 9 Steinkorset på Rødshue (foto: Einar Berg)

3.2.4 Delområde 4: Ytterøyene

Ytterøyene utgjøres av større og mindre grupper av øyer, holmer og skjær som er av mer avgrenset utstrekning. Derved oppfattes de som øyer, og ikke som "fastland" slik som de store øymassivene innenfor gjør. Det er stor variasjon mellom øyene, fra de lunere indre øyene rundt Herføl og Ekholmen via Tisler til den barske ytterskjærgården ned Torbjørnskjær og Heia. Det gjelder også omfanget av fritidsbebyggelse. Herføl og Lauer har omfattende fritidsbebyggelse. På Tisler er det fem gamle våningshus/plasser, og ca. 15 hytter. På Herføl er det helårsbosetting, men ellers er det på de ytterste øyene i dag ingen som bor på helårsbasis.

Underområde 4.1: Herføl og Søndre Lauer

Rundt disse øyene er det en rik skjærgård med mange holmer og skjær. Mellom øyene danner det seg en variert kjede av lett fattbare landskapsrom, og miljøet byr derfor på mange og varierte inntrykk og opplevelser. Generelt sett er de sydvendte områdene ut mot havet ganske værharde, mens det på nordsiden er et lunere preg. På grunn av det reduserte beitetrykket er skogen på disse nordsideområdene i ferd med å vokse opp og gi deler av dette øyriket et mer gjengrodd

preg. Både på Herføl og Søndre Lauer er det mange hytter tett innpå den foreslåtte nasjonalparken, og enkelte hytter ligger også innefor foreslått grense. Den store variasjonen i landskap og natur innenfor et ganske avgrenset område skaper en variert opplevelse med interessevekkende kontraster, og tilfører området en stor

opplevelsesverdi. Stor grad av mangfold og særpreg, og middels grad av helhet. Men alt i alt har landskapet stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Linnekleppen varde: Denne gigantiske varden som er reist på søndre Herføl utgjør et monumentalt blikkfang og er et viktig sjømerke i den sørøstre Hvalerskjærgården.

Utsiktspunkter:

Herfølrøssset: Gravrøysen Herfølsåta er kronen på den mektige rullesteinsåsen som utgjør Herfølrøssset, og som er sentralt beliggende på Herføl. Herfra er det et fint rundskue mot den sørøstre delen av Hvalerskjærgården. Så i tillegg til å være et viktig utsiktspunkt, er dette stedet et særpreget og verdifullt både naturhistorisk og kulturhistorisk dokument.

Vakre/intime landskapsrom:

Smalesund: Lun ytterskjærgård mellom en gruppe småøyer og holmer som er et meget populært ankringssted for båtfolket i den søndre delen av Hvalerskjærgården.

Figur 10

Utsikt fra Herfølrøssset (foto: Einar Berg)

Underområde 4.2: Tisler

Øygruppen på Tisler ligger som en utpost mot havet, og har et mer værhardt preg enn øyene innefor. Bosettingshistorien går i hvert fall tilbake til middelalderen, og kanskje enda mye lengre enn det. Det var fast bosetting på øya fram til 1939. Det har vært harde kår her ute, og vanskelige havneforhold. Svenskene stoppet av politiske årsaker bygging av en molo i 1913. Til tross for karrige forhold har folk evnet å livberge seg her ute, med litt

jordbruk, beite, husdyrhold og fiske. Nærheten til gode fiskefelter har nok hatt betydning for at bosettingen har kløret seg fast her. På Tisler finnes også den mystiske labyrinten "Trojaborgen". Alt i alt utgjør Tisler et svært helhetlig, særpreget miljø med stor lesbar tidsdybde. Et sårbart landskap med stor verdi.

Landemerker og blikkfang:

Tisler: Både øygruppa som sådan, og den lave profilen av hustak som stikker opp over noen av toppene på øya, gjør Tisler til et seilingsmerke og et blikkfang i den ytre skjærgården. De nakne, grå og glattskurte svabergene gir Tisler en streng karakter.

Utsiktspunkter:

Ingen spesielle.

Vakre/intime landskapsrom:

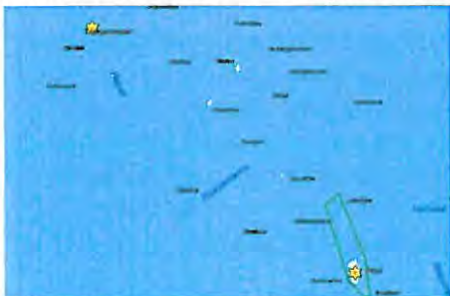
Tisler: Kulturmiljøet midt inni dette nesten golde svaberglandskapet danner en særpreget og identitetsskapende kontrast i landskapet. Fortøyningsbolter og "binker" malt på svabergene vitner om områdets maritime kulturtradisjon og øyas bruk og bosetting.

Figur 11

Tisler (foto: Einar Berg)

Underområde 4.3: Torbjørnskjær og Heia

I denne ytre skjærgården er det hav og himmel som dominerer. Holmer og skjær er sparsomme innslag, og ofte med store avstander mellom seg. På grunn av et ganske urent farvann er det forholdsvis lite båttrafikk i dette området. Mange steder, slik som for eksempel på Torbjørnskjær, er det vanskelig å fortøye og stige i land.

Heia har sin egen kulturhistorie som den sørøstligste øya i Norge på grensen mot Sverige, og som uthavn for fiskere, synliggjort gjennom flere interessante byggeverk: signalmasten, steinhytta og varden med korset. Heia har ligget i et grensetvistområde mot Sverige, og reising av varden fikk symbolpolitisk betydning i prosessen mot unionsoppløsningen. Området er naturreservat og har ilandstigningsforbud mellom 15. april og 15. juli. Både Torbjørnskjær og Heia har særpreg og stor kulturhistorisk verdi som vitner om både områdets maritime historie, og om politikk i grenseland.

Landemerker og blikkfang:

Torbjørnskjær fyr: Bygget i 1872. Fredet. Markant blikkfang i ytterskjærgården som kan sees fra store deler av ytre Oslofjord.

Heia: Steinvarden med korset ble reist av den norske stat i 1868, og spilte senere en vesentlig rolle i grensetvisten med Sverige. Et meget markant sjømerke som også skaper en litt uhyggelig stemning gjennom det svarte jernkorset på toppen av varden. Signalmast og steinhytte oppført av Redningsselskapet som hjelp for skipbrudne. Til sammen gir dette Heia et ganske egenartet miljø med en interessant historie.

Utsiktspunkter:

Ingen spesielle.

Vakre/intime landskapsrom:

Ingen spesielle.

Figur 12

Heia. Varden med steinkorset (foto: Einar Berg)

3.3 Oppsummering: hovedtrekk og utfordringer i Hvalerlandskapet

Landskapet i Ytre Hvaler er et innholdsrikt og inntrykkssterkt landskap som har stort potensial for så vel ivaretagelse av viktige naturverdier, som et område for variert rekreasjon og opplevelse. Landskapet er da også i dag fremfor mer enn noe annet et *fritidslandskap*. Det er ikke bare et populært hytteområde, men også et område som aktivt brukes til turgåing, båtliv, dykking og andre naturbaserte opplevelser. Et viktig mål for en eventuell Ytre Hvaler nasjonalpark må være at området også i fremtiden oppleves og brukes til rekreasjon og utøvelse av friluftsliv.

Aktive brukere av nasjonalparken vil forhåpentligvis ha omsorg for landskapets kvaliteter, og vil kunne være de beste fotsoldater og garantister for at områdets verdier tas vare på.

Det er viktig, og for alle formål ønskelig, at den åpne, varierte landskapskarakteren opprettholdes i de delene av nasjonalparken der dette er fremtredende trekk ved landskapet i dag. Et gjengrodd Hvalerlandskap vil oppfattes som et opplevelsestep for de som bruker det, og de som i fremtiden forhåpentligvis vil hegne om dette landskapets verdier. Forslaget om å opprette Hvaler nasjonalpark er riktignok i stor grad tuftet på de naturfaglige verdiene som ligger der, men skal den også få en symbolkarakter av nasjonal verdi i folks bevissthet, er det viktig at dens særpreg og identitet synliggjøres gjennom å opprettholde det åpne landskapet.

Det kan i deler av området synes å være en viss motsetning mellom ønske om å bevare de åpne landskapskvalitetene, og å sikre urørt natur. For noen deler av nasjonalparken vil det være riktig å la naturen få utvikle seg uten skjøtsel og påvirkning. Kapitlene som omhandler selve konsekvensvurderingen og aktuelle avbøtende tiltak vil gå litt nærmere inn på problemstillingen. I detalj må imidlertid disse vurderingene tas grundigere opp til behandling i den bebudede forvaltningsplanen for nasjonalparken.

4 ALTERNATIVENE SOM SKAL UTREDES

4.1 0-alternativet

Med 0-alternativet menes i en konsekvensutredning en framtidssituasjon uten at tiltaket (her: vern som nasjonalpark) blir gjennomført. I alternativet forutsettes det at dagens verneområder og bestemmelsene for disse vil bestå og at det opprettes en del nye verneområder på Hvaler. Øvrige områder vil forvaltes som før. 0-alternativet innebærer i praksis at området vil være delt opp i mindre arealer som forvaltes med hjemmel i ulike lovverk som håndheves av ulike forvaltningsregimer.

Restriksjonsnivået vil være ulikt for de ulike delområdene. Arealene innenfor planområdet vil kunne plasseres i en av to kategorier:

- Områder som forvaltes med hjemmel i naturvernloven (naturreservater og evt. landskapsvernområder).
- Områder som forvaltes med hjemmel i plan- og bygningsloven. Dette gjelder øvrige områder. Her er det kommuneplanens arealdel som angir tillatt arealbruk.

For å kunne si noe om hvordan dette vil påvirke landskapsutviklingen er det nødvendig å si noe om restriksjonsnivå og forvaltningspraksis for de ulike arealkategoriene. I dette kapitlet beskrives forventet restriksjonsnivå for de ulike områdene, mens forventet utvikling og mulige konsekvenser for landskap beskrives i kapittel 5.

Områder som skal vernes og forvaltes med hjemmel i naturvernloven

De områdene som vil forvaltes med hjemmel i naturvernloven er naturreservat og eventuelle landskapsvernområder. Forvaltning av områder som er opprettet etter naturvernloven er, med enkelte unntak, lagt til fylkesmennene. Direktoratet for naturforvaltning har det faglige og overordnede ansvaret for forvaltningen.

Naturreservat er den strengeste formen for områdevern etter naturvernloven, og er i utgangspunktet en strengere verneform enn nasjonalpark. Det finnes i dag fire naturreservater innenfor planområdet. I tillegg er det som en del av den såkalte "Oslofjordverneplanen" foreslått opprettet 11 nye naturreservater innenfor planområdet.

Formålet med Oslofjordverneplanen er å bevare lokaliteter med nasjonale og/eller regionale verdier, med natur- og vegetasjonstyper som ikke - eller i tilstrekkelig grad - inngår i de etablerte 38 verneområdene i Østfolds kystsonen (som i hovedsak er sjøfuglreservater). Vernebehovet er vurdert ut fra ulike naturtypers tilstedeværelse i etablerte verneområder, deres arealmessige utbredelse, og vegetasjonstypenes sårbarhet overfor påvirkning og inngrep.

Områdene som er vernet eller som foreslås vernet og som inngår i planområdet (dvs. inngår i 0-alternativet) framgår av Tabell 1, 2 og 3. Områdene i Oslofjordverneplanen er også vist på kart i vedlegg 7.

Tabell 1. Oversikt over områder innenfor planområdet som er vernet med hjemmel i Lov om naturvern (NR = Naturreservat)

Område	Verneform	Vedtatt/Foreslått	Areal i daa
Møren Tisler	NR-Sjøfugl	Vedtatt 1978	158
Akerøya med sjøområder	NR-Sjøfugl	Vedtatt 1978	2041
Heia	NR-Sjøfugl	Vedtatt 1978	675
Søndre Søster	NR-Sjøfugl	Vedtatt 1978	189

Tabell 2. Områder innenfor planområdet som er foreslått vernet som naturreservater i Oslofjordverneplanen.

Øy	Lokalitet	Lokalitetsnummer i Oslofjordverneplanen
Herføl	Rognhavn	Hva 26
Vesterøy	Barmtjern	Hva 21
Vesterøy	Guttormsvauen	Hva 19
Vesterøy	Bastangen	Hva 18
Vesterøy	Kasakilen-Sandholmen-Sauholmen	Hva13
Vesterøy	Sauholmen	Hva 21
Vesterøy	Sandholmen-Kasekilen	Hva 22
Vesterøy	Grytvika	Hva 12
Kirkøy	Ørekroken	Hva 02
Spjærøy	Spjærøykilen	Hva 15
Asmaløy	Skipstad-Vikerkilen	Hva 09

Tabell 3. Områder som er foreslått til sjøfuglreservater. Disse er også en del av Oslofjordverneplanen (med noen endringer).

Øy	Lokalitet
Tisler	Alne
Tisler	Store Ølbergholmen
Tisler	Tangen NV
Kvern skjær	
Skjellholmen	
Kobbernaglen	
Nordre Søster	

Det er utarbeidet et sett vernebestemmelser som er relativt like for de foreslåtte naturreservatene. Eksempel på bestemmelsene er gjengitt i vedlegg 4. Formålet med vernebestemmelsene er å sikre naturtypene og det biologiske mangfoldet innenfor reservatene gjennom strenge regler for aktiviteter.

Tisler er i Oslofjordverneplanen nevnt som et mulig landskapsvernområde. Landskapsvernområder er den svakeste formen for områdevern etter naturvernloven. Hovedmålet er å gi et vern for landskapsbildet som helhet, og eksisterende utnytting og tradisjonell bruk av området kan i stor utstrekning fortsette uhindret av vernebestemmelsene. Det er ikke utarbeidet forslag til vernebestemmelser for Tisler landskapsvernområde. Vi antar i denne utredningen at restriksjonsnivået vil ligge på et mellomnivå mellom nasjonalpark og LNF-område.

Områder som skal forvaltes med hjemmel i plan- og bygningsloven

I de områdene som ikke blir underlagt vern etter naturvernloven, er det plan- og bygningsloven sammen med ulike sektorlover som jordloven, skogbruksloven, naturvernloven, friluftsløven, m.fl. som avgjør hva som er tillatt arealbruk. Forvaltningen av disse områdene er lagt til kommunene, med kommuneplanens arealdel som det viktigste styringsmiddel. Kommunene har også ansvaret for å forvalte områdene i tråd med *rikspolitiske retningslinjer*.

Hvaler kommune omfattes av Rikspolitiske retningslinjer for planlegging av kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen (RPR-O) (Miljøverndepartementet 1993). Hovedmålet med retningslinjene er at naturverdier, kulturminneverdier og rekreasjonsverdier skal forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning, til beste for befolkningen i dag og i framtida. I Hvaler kommuneplan 2004-2015 er bl.a. disse rikspolitiske retningslinjene blitt lagt til grunn. Det meste av planområdet (for nasjonalparken) ligger innenfor strandsonen (Hvaler kommune 2004), som er den mest konfliktfylte og mest sårbare områdekategorien innenfor retningslinjenes virkeområde. I denne sonen skal allmenne interesser som fri ferdsel og landskapshensyn veie tungt i arealplanleggingen. Kommunen har tatt hensyn til dette både i sine prioriteringer av hvor boligutbygging skal foregå (Kommuneplanens pkt. 5.1.2.1 Boligutvikling) og hyttebygging (pkt 5.1.2.2). RPR-O legger forøvrig ingen begrensninger på lovlig virksomhet og har ingen innvirkning på gjeldende lover, forskrifter eller annet regelverk.

I kommuneplanens arealdel 2004 - 2014 (Hvaler kommune 2004) er tilnærmet hele planområdet for nasjonalparken avsatt til LNF-områder (landbruks- natur- og friluftsområder). I LNF-områder er det ingen bruks- eller ferdselsrestriksjoner, og faste installasjoner og anlegg i tråd med LNF-formålet er tillatt. F.eks. er bygg knyttet til stedbunden næring/landbruk tillatt (Hvaler kommune 2004).

Det meste av arealet i planområdet er generelle LNF-områder hvor det ikke er gitt noen forrang for landbruks-, natur-, eller friluftsområder. I noen områder er det markert på kartet hvilken av de tre interessene som skal prioriteres i området ved interessekonflikter. Noen LNF-områder er vist som LNF–Landbruk (indre deler av Barmaskauen, tilhørende H. H. Seilø) og noen sjøområder er LNF–Naturområder (Vikerkiln, Skipstadkiln, Spjørøykiln) og LNF–Friluftsområder (Badestrender: Storesand og Ørekroken). Denne underdelingen av LNF-områdene er imidlertid uten rettsvirkning, og er kun et signal som skal benyttes i arealforvaltningen. Det er viktig å være oppmerksom på at i LNF-områdene styrer Plan- og bygningsloven bare bygge- og anleggsvirksomhet som ikke er ledd i stedbunden næring. All annen virksomhet, som i stor grad påvirker landskapet, er styres av andre sektormyndigheter, med hjemmel i for eksempel Skogloven, Jordloven, Naturvernloven, Friluftsløven, m.fl.

Oslofjordens Friluftsråd har gjennom kjøp eller servitututlegging (tinglyst avtale med grunneier) sikret store friluftsområder i Hvaler kommune. Disse arealene er i all hovedsak vist som LNF-områder i kommuneplanens arealdel med det restriksjonsnivået som gjelder her. Siden områdene er sikret med sikte på å i vareta friluftslivet, er det grunn til å anta at det vil være strengere forvaltningspraksis her enn i øvrige LNF-områder.

De delene av planområdet som ligger i Fredrikstad kommune omfatter Nordre og Søndre Søster, samt Struten. Som det fremgår av tabellene foran, er det allerede etablert et naturreservat (sjøfugl) på Søndre Søster, og et nytt reservat er i Oslofjordverneplanen foreslått også på Nordre Søster.

Etter avtale med Kystverket drives og vedlikeholdes Struten Fyr av den ideelle organisasjonen Stiftelsen Gamle Struten, som har som formål å bevare fyret og å gjøre det tilgjengelig for allmennheten gjennom utleie. De øvrige arealene på disse øyene har status som LNF-områder.

4.2 Vern som nasjonalpark

Planområdet avgrenses i nord av en linje nord for Struten, Søstrene og Seiløy. I vest avgrenses området av en linje fra Struten sørover forbi Torbjørnskjær til Riksgrensen. Denne følges nordover til Herføl. Herfra går grensen tilbake til Seiløy og omfatter en del av de sørlige arealene på øyene Kirkøy, Asmaløy, Spjærøy og Vesterøy. På denne strekningen inngår ubebygde arealer på øyene Herføl, Kirkøy, Asmaløy, Spjærøy og Vesterøy (Fylkesmannen i Østfold 2004). Nasjonalparken dekker et totalareal på ca. 354 km². Mesteparten ligger i Hvaler kommune, men et mindre område i Fredrikstad kommune er også inkludert (Søstrene og Struten).

I følge forslaget til vernebestemmelser (Fylkesmannen i Østfold 2005), skal formålet med vernet være følgende (§ 2):

- *Bevare et stort og relativt urørt naturområde ved kysten av Sørøst-Norge*
- *Bevare et undersjøisk landskap med variert bunntopografi*
- *Bevare økosystemer på land og i sjø med naturlig forekommende arter og bestander, kystlandskap med sjøoverflate og havbunn med korallrev, hard- og bløtbunn*
- *Sikre muligheten til opplevelse av natur og landskap gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv*

Forslaget til verneforskrift (§ 3) inneholder også nærmere bestemmelser om vern. For landskapet kan spesielt bestemmelsene som gjelder landskapet, plantelivet og kulturminner ha betydning for forvaltning og landskapsutvikling i fremtiden, men også bestemmelsene om dyrelivet, ferdsel og motorferdsel kan få en viss betydning. De bestemmelsene som er vurdert til å ha relevans er vist i vedlegg 5 (bestemmelser som gir helt marginale effekter på landskapet er ikke tatt med her).

Nasjonalpark er i utgangspunktet en mindre streng form for vern enn naturreservat. Med forslagene til vernebestemmelser som foreligger er imidlertid bestemmelsene for nasjonalpark svært like de foreslåtte bestemmelsene for naturreservatene. Hovedforskjellen ligger i at det i større grad er anledning til å legge restriksjoner på ferdsel i naturreservatene.

I likhet med naturreservater og landskapsvernområder vil en nasjonalpark forvaltes med hjemmel i naturvernloven, med Fylkesmannen som utøvende myndighet. Direktoratet for naturforvaltning har det faglige og overordnede ansvaret for forvaltningen.

4.3 Restriksjonsnivået for de to alternativene

Tabellen nedenfor (Tabell 4) gir en forenklet oversikt over restriksjonsnivået for de to alternativene: vern som nasjonalpark og 0-alternativet. Spesielt for 0-alternativet er at det innebærer ulik forvaltning for ulike delområder, med ulikt restriksjonsnivå og forvaltningsmyndigheter med ulike tradisjoner og praksis. I tabellen har vi vist det normale eller forventede restriksjonsnivået for de ulike arealkategoriene. For mange av kategoriene vil det være muligheter for dispensasjoner og unntak, men der dette er lite vanlig har vi heller ikke tatt det med i tabellen. I kapittel fem og seks

har vi drøftet hvordan vi antar at de to alternativene vil påvirke landskapsutviklingen i området.

Tabell 4. Sammenligning av restriksjonsnivået ved de ulike alternativene.

	VERN SOM NASJONALPARK	0-ALTERNATIVET		
	Forvaltes med hjemmel i Naturvernloven	Områder som forvaltes med hjemmel i Naturvernloven		Områder som forvaltes med hjemmel i Plan- og bygningsloven og ulike sektorlover
	Ytre Hvaler nasjonalpark	Naturrestatene	Evt. Tisler landskapsvern-område*	LNF-områder
Forvaltningsmyndighet	Fylkesmannen/ DN	Fylkesmannen/ DN	Fylkesmannen/ DN	Kommunen Fylkesmannen og departementet har innsigelsesrett
Hyttebygging	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Ikke tillatt i LNF, men kommunen kan gi dispensasjon. Lite sannsynlig i dag. Kan endres ved endrede politiske føringer.
Oppføring av andre bygninger	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Trolig ikke tillatt	Bygninger knyttet til stedbunden næring kan tillates. Ellers ikke.
Oppføring av gjerder og anlegg, brygger og andre installasjoner	Ikke tillatt. Fylkesmannen kan gi disp.	Ikke tillatt. Fylkesmannen kan gi disp.	Trolig ikke tillatt.	Oppføring av gjerder og anlegg knyttet til stedbunden næring kan tillates. Ellers ikke.
Endringer/utvidelser av eksisterende bygninger, hytter, gjerder, brygger, m.m.	Endringer og utvidelser ikke tillatt. Vedlikehold tillatt.	Endringer og utvidelser ikke tillatt. Vedlikehold tillatt.	Trolig ikke tillatt.	Søknadspiktig. Kan tillates. Strøng praksis. Kan endres ved skiftende politisk sammensetning.
Vanlig vedlikehold av eksisterende bygninger og anlegg	Tillatt	Tillatt	Tillatt	Tillatt
Vegbygging	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Trolig ikke tillatt.	Landbruksveger og skogsbilveger kan tillates. Behandles av landbruksmyndighetene. Øvrige veganlegg behandles av planmyndighetene (kommunen) etter PBL.
Graving, utfylling og uttak og henlegging av masser	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Ikke tillatt	"Vesentlige terrenginngrep" ikke tillatt. "Tiltak med meget begrenset omfang" kan tillates. Landbruksmyndighetene avgjør. Masseuttak til husbehov i jord og skogbruk tillatt.
Nydyrking, bakkeplanering, og lignende.	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Trolig ikke tillatt.	Behandles av landbruksmyndighetene.

Skjøtsel av vegetasjon – fjerning av døde busker og trær, m.m.	Restriktivt. Tillatt i tråd med forvaltningsplan	Ikke tillatt. Kan tillates med forvaltningsplan.	Usikkert. Bestemmelsene avgjør	Tillatt
Nyplanting. Såing av ny vegetasjon	Ikke tillatt	Ikke tillatt.	Trolig ikke tillatt	Tillatt
Hogst av trær	Restriktivt. Tillatt i tråd med forvaltningsplan.	Ikke tillatt.	Trolig ikke tillatt	Kan tillates. Landbruksmyndighetene avgjør. Lite sannsynlig med kommersiell skogsdrift.
Beiting	Restriktivt. Forskrift skal regulere omfanget.	Restriktivt. DN kan regulere omfanget.	Vil trolig tillates i tråd med forvaltningsplan	Tillatt
Dyrelivet	Fredet. Nye arter skal ikke innføres	Fredet. Nye arter skal ikke innføres	Som for LNF	Generelle bestemmelser i Viltloven, Naturvernloven, Skogbruksloven, Friluftsløven, m.fl. angir hva som er tillatt og ikke.
Kulturminner	Skal beskyttes		Som for LNF	Kulturminnemyndighetene avgjør. Restriktivt.
Ferdse	Tillatt	DN kan forby eller regulere ferdsel	Tillatt	Tillatt
Motorferdsel	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Trolig ikke tillatt	?
Framføring av luftledninger og jordkabler	Ikke tillatt		Ikke tillatt	Kan tillates. Sektormyndigheter avgjør.

* Det er ikke utarbeidet utkast til bestemmelser for Tisler landskapsvernområde. Vurderingene av restriksjonsnivået i et landskapsvernområde bygger derfor på antakelser.

5 0-ALTERNATIVET - FORVENTET UTVIKLING

Det spesielle med 0-alternativet, er at området vil være delt opp i mindre arealer som forvaltes med hjemmel i ulike lovverk som igjen håndheves av ulike forvaltningsregimer. Restriksjonsnivået vil være ulikt for de ulike delområdene. De ulike "regimene" har svært ulik forvaltningspraksis og faglige tradisjoner (Skjeggedal 2000). Hvilken myndighet som har ansvar for arealforvaltningen vil trolig ha minst like stor betydning for landskapsutviklingen i områdene som detaljer i bestemmelsene for de ulike områdene. For områder som skal forvaltes etter naturvernloven vil forvaltningsansvaret ligge hos statlige myndigheter med Fylkesmannens miljøvernavdeling og Direktoratet for naturforvaltning som sentrale aktører. Disse myndighetene har tradisjonelt vært mest opptatt av vern av "urørt" natur, og har liten tradisjon for planlegging av bruk (Skjeggedal 2000). Fordi disse områdene forvaltes av statlige myndigheter er det sannsynlig at nærheten til brukerne og grunnlaget for å diskutere lokal bruk av områdene blir annerledes enn ved lokal forvaltning. Det er sannsynlig at vernebestemmelser og dispensasjonspraksis vil håndheves langt strengere i naturreservater og landskapsvernområder enn i LNF-områdene.

For områder som skal forvaltes etter plan- og bygningsloven (LNF-områdene) vil kommunen være forvaltningsmyndighet. Lokal forvaltning er et hovedprisnipp for Plan- og bygningsloven. Selv om statlige og regionale myndigheter har rett til å overprøve kommunene gjennom innsigelser, er det kommunene som i stor grad vil bestemme over utviklingen i LNF-områdene. I LNF-områdene styrer Plan- og bygningsloven kun bygg- og anleggsvirksomhet som ikke er knyttet til stedbunden næring. All annen virksomhet styres av andre sektormyndigheter. For Ytre Hvaler er det først og fremst Landbruksmyndighetene som vil styre utviklingen i de områdene som er markert som LNF-områder, og som vil avgjøre hva som er tillatt når det gjelder bygging av landbruksveger, hogst, beiting osv. Vi viser til rapporten om konsekvenser for landbruk (Huseby 2006) for en sannsynlig utvikling av landskapet i disse områdene. Landbruksmyndighetene har tradisjoner for å være langt mer grunneierorientert enn myndighetene som forvalter naturvernloven, og det er grunn til å tro at forvaltningspraksis for LNF-områdene vil være mer orientert mot bruk, og mindre restriktiv enn for områder vernet etter naturvernloven. Dette betyr større sannsynlighet for "inngrep" i disse områdene og trolig en mer intensiv bruk av områdene til landbruksformål.

5.1 Naturreservater og landskapsvernområder

Oslofjordverneplanen innebærer naturreservater i stedet for statlig sikrede friluftsområder. Disse formene for sikring er vesentlig forskjellig når det gjelder restriksjonsnivå og hva som kan tillates av tiltak/aktiviteter (jf. kap.4).

Det er noen mindre avvik mellom vernebestemmelsene for Oslofjordverneplanen og de som er foreslått for nasjonalparken. For eksempel inneholder ikke bestemmelsene i Oslofjordverneplanen forbud eller regulering av beiting, men for de fleste formål som angår landskapet kan vi gå ut fra at de er sammenfallende. Generelt sett er det imidlertid en enklere forvaltningssituasjon innenfor de mer avgrensede naturreservatene, ettersom de er mer eller mindre rene naturlokaliteter uten hytter og andre bygninger.

For de områder som inngår i Oslofjordverneplanen antas utviklingen i det store og hele å bli som ved etablering av nasjonalparken, ettersom vernebestemmelsene er svært like. Det henvises derfor til neste kapittel som omhandler konsekvenser av vernebestemmelsene ved etablering av nasjonalpark.

5.2 LNF-områder

For de områder som ligger utenfor verneplanen blir kommunal forvaltningspraksis viktig. Det gjelder for eksempel behandling av dispensasjonssaker for fritidseiendommene, ved nybygg, ombygginger og utbedringer av bygninger, bryggeanlegg osv. Det angår både eiendommer som i dag ligger innenfor aktuell nasjonalparkgrense, og hytter i influensområdet (bufferonen). Pr. i dag har Hvaler kommune som nevnt gjennomgående en restriktiv praksis, og man har også føringer gjennom RPR-Oslofjorden. Men det er begrensede virkemidler man har til rådighet for å styre formgivning og fargebruk, vegetasjonsrydding o.l. for eksisterende fritidseiendommer. Se eksempel nedenfor (figur 13).

Figur 13. Denne hytta på Ørnkula nær Utgårdskilen har ryddet seg et "hakk" i landskapet som fører til at landskapssilhuetten brytes og sees på lang avstand (foto: Einar Berg)

Dagens bestemmelser og praksis vil gjelde for beiting, hogst, vegetasjonsrydding og håndtering av nedfall. Den gjennomgående største utfordringen for landskapet i Ytre Hvaler er gjengroingen. Bruk av områdene som på et biologisk fornuftig grunnlag bidrar til å holde naturen åpen, vurderes som positiv, med unntak av enkelte områder som man med fordel kan la utvikle seg til et klimaksstadium styrt av naturens egne prosesser.

Samliv mellom hyttefolk og sau er ikke uproblematisk. Det er det eksempler på allerede i dag. På Tisler har saueeierne følt seg så truet at de i år unnlot å sette ut sau. Det har også vært konflikter på Herføl. På øyer og holmer uten bebyggelse er det små konflikter. Det må nok gjøres et godt stykke informasjonsarbeid for å forklare hyttefolket at sauebeitingen er til deres eget beste på lang sikt. På mange områder har treoppslaget allerede kommet for langt til at landskapet kan åpnes igjen uten å bruke andre metoder enn beiting. Mekanisk rydding kan være aktuelt for å åpne landskapet igjen og deretter slippe beitedyrene til. Men man skal være klar over at det er snakk om betydelige arealer. Derfor kan selv så drastiske metoder som brenning av lynchheia være aktuelt å vurdere.

Figur 14. Beitende sau ved Herfølrøsset (foto: Einar Berg)

5.3 Vegetasjonsutvikling

Økosystemer er ikke statiske, men er i en stadig endring og utvikling gjennom suksesjon og konkurranse. Unge økosystemer vil gjennomgå en gradvis utvikling med skiftende arter og samfunn på vei mot en mer stabil tilstand, det såkalte klimakssamfunnet. Ulike faser i dette forløpet er ikke bare preget av ulike arter med ulik tilpasning, det er også preget av ulik artsrikdom eller diversitet. I klimakssamfunnet er økosystemet i en mer stabil tilstand, inntil forstyrrelser igjen inntreffer (dette kan være klimaendringer, skogbranner, miljøkatastrofer, eller lignende). Arter som raskt koloniserer nye økosystemer (pionéarter), har andre strategier enn de artene som kommer inn senere i suksesjonsforløpet. Det største artsmangfoldet finnes gjerne i sene suksesjonsstadier, men ikke nødvendigvis i klimakssamfunnene (Hessen 2005).

Artssammensetningen i plantesamfunnene på ytre Hvaler er et resultat av århundrelang tilpasning til beiting. Dersom beiting eller mekanisk skjøtsel opphører vil artssammensetningen endre seg, gjennom suksesjon. Tendensen er at tradisjonelle kulturmarksarter går sterkt tilbake på bekostning av mer konkurransesterke arter (Blindheim og Heggland 2005). Tempoet på endringene vil variere i de ulike økosystemene ut fra ulikt lokalklima, ulik næringstilgang i berggrunn/jordsmonn, tilgang på vann, drenering, lokalklima osv. Enkelte kalkrike enger er av en slik beskaffenhet at de ikke gror så fort igjen (de er grunne, veldrenerte og næringsfattige og tørker fort ut). De fleste andre lokaliteter hvor artsmangfoldet er et resultat av beite, vokser nokså fort igjen. Det første som trolig vil skje er at vi får mer langvokste grassamfunn, før lavere buskarter vandrer inn og utkonkurrerer urter og gras. I tørre områder og områder med tynt løsmassedekke vil eineren sannsynligvis bre seg utover, mens fuktigere områder antakelig vil gro igjen med løvkratt som for eksempel bjørk og vierarter. Neste suksesjonsstadium vil være at skogen overtar, i de områdene hvor klima og løsmassedekke er godt nok.

Der det allerede er etablert skog inntil enger og åpne områder, vil skogen etablere seg langt hurtigere enn i områder med lang avstand til nærmeste skogbestand.

Furuskog vil trolig dekke de tørrere områdene mens løvskog kan vandre inn i fuktige områder. Etter som det for en stor del er tynt løsmassedekke og tilgang på ferskvann, vil endringene foregå langsomt. Det vil ta mange tiår før landskapskarakteren er vesentlig endret. Gjengroingen med grasarter, takrør, og lave busker kan nok merkes allerede de første ti årene etter at beiting og skjøtsel opphører (Terje Blindheim, personlig meddelelse).

6 KONSEKVENSER AV VERN SOM NASJONALPARK

6.1 Konsekvenser for de ulike delområdene

I tabellene nedenfor (Tabell 1) er 0-alternativet og konsekvenser av verneplanen sammenlignet for de ulike delområdene, som er beskrevet foran i rapporten. Scenarier med og uten skjøttsplan er vurdert.

Vi har lagt til grunn at vernebestemmelsene og forvaltningspraksis for naturreservatene i Oslofjordverneplanen ikke blir forskjellig fra bestemmelsene i planen for nasjonalpark, det vil si at man kan tenke seg også naturreservatene forvaltet med og uten skjøtsel. Med skjøtsel menes her alle aktuelle former for vegetasjonspleie inkludert beiting.

Vi har også lagt til grunn at arealene innenfor nasjonalparkens plangrense, men utenfor områdene som inngår i Oslofjordverneplanen, blir forvaltet etter dagens praksis, planer og retningslinjer. Det presiseres at Oslofjordverneplanen innebærer naturreservater i motsetning til statlig sikrede friluftsområder. Disse formene for sikring er vesentlig forskjellig når det gjelder restriksjonsnivå og hva som kan tillates av tiltak/aktiviteter (jf. kap.4).

Forvaltningsplan

Forvaltningsplanen er hjemlet i verneforskriften. Den kan angi hva som er tillatt av skjøtselstiltak (som for eksempel beiting, krattrydding, lyngbrenning, slått av takerør, med mer), men forvaltningsplanen sikrer ikke gjennomføring av tiltakene. Det som erfaringsmessig vil avgjøre omfanget på skjøttselen, er de økonomiske rammebetingelser for den som skal utføre skjøttselen - enten det er grunneiere eller forvaltningsmyndigheter. For bøndene vil det for eksempel være avgjørende om det er lønnsomt i å ha sau på beite. For forvaltningsmyndighetene er det de offentlige rammetilskuddene som avgjør hvor mye midler som kan brukes til skjøtsel. Gjennomføringen av forvaltningsplanen, og dermed landskapsutviklingen, vil svinge i takt med samfunnsutviklingen og rådende politiske føringer og bruk av offentlige midler. Dette vil være avgjørende for utviklingen av landskapsbildet i området. På lang sikt er det derfor knyttet stor usikkerhet til hvor effektiv en forvaltningsplan er som virkemiddel for gjennomføring av skjøttselen. I konsekvensvurderingene har vi imidlertid forutsatt at forvaltningsplanen faktisk blir gjennomført, selv om dette ikke nødvendigvis representerer et realistisk scenario for framtidig utvikling.

Tabell 5. Sammenligning av nasjonalpark og 0-alternativ for de ulike delområdene.

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Søstrene og Struten Verdi: Stor	Lite press på arealene. Struten fyr har ikke formelt vern. Bygningene vedlikeholdes av en interessestiftelse. Utviklingen videre trolig i liten grad avhengig av formell vernestatus. Det er positivt at det foregår en viss beiting, og dette bør opprettholdes uavhengig av vernestatus.	<i>Uten skjøttsplan:</i> Ubetydelig/liten positiv <i>Med skjøttsplan:</i> Middels positiv	<i>Uten skjøttsplan:</i> Ubetydelig/liten positiv <i>Med skjøttsplan:</i> Middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Papper og Seiløy Verdi: Stor	De mindre øyene utenom Papperøy og Seiløy er statlig sikrede friluftsområder som neppe vil forvaltes særlig forskjellig selv om de ikke innlemmes i nasjonalparken.	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen på Papperøy og Seiløy. Beiting på fjellet rundt Pattene ville kunne synliggjøre disse landemerkene bedre enn i dag, men har lavere prioritet enn en del andre områder. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv	<i>Skjøtselsplan:</i> Trolig irrelevant – kun som eventuell kommunal oppgave. Ubetydelig konsekvens

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Søndre Vesterøy Verdi: Stor	Store deler av arealet er statlig sikret som friluftsområder. Ytterligere en del arealer kommer til ved eventuell Oslofjordverneplan. Skogarealer innenfor kyststripen omfattes av nasjonalparkforslaget.	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen, landskapssilhuetten og de store holmene utenfor Søndre Vesterøy. Skjøtselsplan bør omfatte strategi for eventuelle slått i takrørbeltene. Beiting på Sauholmen bør prioriteres. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Ubetydelig/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Liten positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Spjærøy Verdi: Stor	Store deler av arealet er statlig sikret som friluftsområder. Ytterligere en del viktige arealer kommer til ved eventuell Oslofjordverneplan, blant annet Spjærøykilen.	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen på Spjærøy. Skjøtselsplan bør omfatte strategi for eventuelle slått i takrørbeltene. Beiting ved Kjellvik og Spjær Varde bør prioriteres. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Asmaløy Verdi: Stor	Enkelte deler av arealet er statlig sikret som friluftsområder. Ytterligere viktige arealer kommer til ved eventuell Oslofjordverneplan (Skipstad – Vikerkilen).	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen (blant annet rullesteinstrendene ved Pikesten) og utviklingen i de brede kilene på Asmaløy. Skjøtselsplan bør omfatte strategi for eventuelle slått i takrørbeltene. Beiting ved Pikesten og Huser-Vikerkilen bør prioriteres. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels/stor positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Liten/middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Akerøya Verdi: Stor	En god del av området er vernet som sjøfuglreservat, men det gjelder i hovedsak de lite kulturpåvirkede arealene. Det er kulturmiljøet på Akerøya og Festningsholmen som er det meste særmerkte innslaget i landskapet.	Nasjonalpark med bestemmelser gir de nødvendige styringsverktøy for å forvalte dette viktige kulturmiljøet. Beiting på Akerøya bør prioriteres høyt. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Stor positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Stor/middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Kirkøy Verdi: Stor	En god del av arealet er statlig sikret som friluftsområder. Ytterligere en del arealer kommer til ved eventuell Oslofjordverneplan, blant annet Ørekroken.	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen langs sør- og vestsiden av Kirkøy, ikke minst gjelder det arealene rundt de gamle steinbruddene ved Rødshue Skjøtselsplan bør omfatte strategi for eventuelle slått i takrørbeltene i Ørekroken, ellers ingen prioriterte beitearealer. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels/stor positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Liten/middels positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Herføl og Søndre Lauer Verdi: Stor	Deler av arealet er statlig sikret som friluftsområder. Ytterligere noen arealer kommer til ved eventuell Oslofjordverneplan (Rognhavn).	Nasjonalpark med bestemmelser gir bedre styringsmuligheter med strandsonen og landskapssilhuetten og på Herføl og Søndre Lauer. Det særmerkte landskapet rundt Herfølrøssset inngår. Beiting rundt Herfølrøssset bør prioriteres høyt. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/stor positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Stor positiv	<i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Tisler Verdi: Stor	Lite press på arealene, men en utfordring å balansere hyttebebyggelsen med den gamle tradisjonelle bosettingen.	Vernebestemmelsene kan bidra til å styre utviklingen. Beiting på Tisler bør prioriteres. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Middels positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Stor positiv	Flere foreslåtte sjøfuglreservater i Oslofjordverneplanen. Tisler er nevnt som landskapsvernområde, men det er ikke formelt fremmet forslag om det. <i>Skjøtselsplan:</i> Trolig irrelevant Liten positiv konsekvens

Delområde	Status	Konsekvenser	
		Nasjonalpark	0-alternativ
Torbjørn-skjær og Heia Verdi: Stor	Lite press på arealene. Torbjørn-skjær er fredet som kulturmiljø. Klimaet er så barskt på disse øyene at tilgroing ikke er noe umiddelbart problem. Men tilstanden og utviklingen bør overvåkes.	Nasjonalparkstatusen kan kanskje sette større fokus på disse særmerkede kulturmiljøene, ikke minst for Heia sin del. Ellers av liten betydning. <i>Uten skjøtselsplan:</i> Ubetydelig/liten positiv <i>Med skjøtselsplan:</i> Middels positiv	<i>Skjøtselsplan:</i> Trolig irrelevant Ubetydelig konsekvens

Samlet vurderes konsekvensene av verneplanbestemmelsene for nasjonalparken som **middels til små positive** uten skjøtselsplan, men som **middels til store positive** med skjøtselsplan (Tabell 2).

For 0-alternativet vurderes konsekvensene som **små positive** uten skjøtselsplan, og **middels positive** med skjøtselsplan.

Tabell 6. Konsekvenser for landskap.

KONSEKVENSER	Verneplanbestemmelser nasjonalpark	0-alternativet
Med skjøtelsesplan	Middels/store positive	Middels positive
Uten skjøtelsesplan	Middels/små positive	Små positive

6.2 utfordringer og mulige virkninger

Forslaget til vernebestemmelsene for nasjonalparken legger generelt strenge restriksjoner på bruken av området. I formålet med vernet som er angitt i vernebestemmelsene, er det vist til både bevaring av natur i ulike fasetter, og til opplevelse av natur og landskap gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv. I det store og hele er nok disse formålene langt på vei forenlige og til og med sammenfallende, men ikke nødvendigvis på alle områder.

Planområdet for Ytre Hvaler nasjonalpark omfatter arealer med store naturverdier knyttet til viktige vegetasjonstyper og enkeltarter i tillegg til områder med store friluftsjakter og et helhetlig landskap uten store inngrep. Til sammenligning inneholder naturreservatene mer konsentrerte naturbevaringsinteresser. Forholdsvis mange hytter og hytteeiendommer på små og intensivt brukte arealer foreslås innlemmet i nasjonalparken (i alt 55 – 60 stykker). Den foreslåtte nasjonalparkgrensen er trukket for å innlemme viktige naturverdier og bevisst uavhengig av administrative grenser eller eiendomsgrenser. Noen steder faller dette sammen med eiendomsgrenser, andre steder ikke. Grensedragningen kan derfor være en vanskelig avveining. Hva som er naturlig grensedragning ut fra opplevelsen av landskapet er imidlertid sammensatt. Landskapsrom, terrengform og retningsdrag i landskapet gir selvfølgelig føringer på hvordan landskapet naturlig inndeles. Men i et landskap med innslag av bebyggelse (hytter og fritidsboliger) konstitueres opplevelsen av landskapsavgrensningene ikke av dette alene. Her spiller brukstradisjon, etablerte juridiske grenser og grunneieres, hytteeieres og andres påvirkning og aktivitet på sine nære omgivelser også inn. Lokal brukstradisjon er også en del av kulturlandskapsgrunnlaget. Det er ut fra hensynet til det opplevde landskapet ønskelig at avgrensningen oppfattes som naturlig ut fra nåværende brukstradisjon, herunder også eiendomsgrenser og bruksmåter. Samtidig vil det av hensyn til opplevelsen av landskapets naturkvaliteter i planområdet være ønskelig å ha grenser som sikrer kontroll med at eksponert hyttebebyggelse ikke påfører landskapet sjenanse og sår i form av brutal hogst, dårlig tilpasset bebyggelse og skrikende farger. I nasjonalparken bør opplevelsen av natur, sjøliv og tradisjonell kystkultur stå i sentrum. Senere i kapittelet pekes det mer detaljert på områder der man av landskapshensyn bør revurdere grensedragningen.

Vernebestemmelsene er i utgangspunktet strenge med hensyn til å akseptere inngrep, men de mykes opp gjennom vedlikeholdsbestemmelsene i punkt 1.2 (jf. vernebestemmelsene), og tillatelse for forvaltningsmyndigheten til å dispensere for ulike formål i flere punkter. Slik sett kan forvaltningen på ny bli stilt overfor mange av

de utfordringene som ligger i dagens planverk og praksis. Vi vil peke på en del av disse utfordringene.

Av hensyn til sammenheng og lesbarhet er også viktige avbøtende tiltak beskrevet i tilknytning til konsekvensbeskrivelsen, men det er også gitt en oppsummering av avbøtende tiltak i kapittel 6.3.

6.2.1 Aktiv skjøtsel av landskapet

For brukerne av området vil det store flertallet oppleve det som attraktivt at landskapet beholder en åpen karakter. Aktiv skjøtsel i nasjonalparken vil stå sentralt og gi positiv virkning for landskapet.

- **Beiting.** Sauebeitingen som nå foregår er positiv med tanke på å bevare attraktive landskapskvaliteter og vil være en viktig innsats for å bevare landskapet. Forvaltningsplanen bør peke på prioriterte områder. Følgende områder er ut fra landskapshensyn, viktige å vurdere i denne sammenhengen:
 - Søstrene
 - Akerøya
 - Tisler
 - Herføl (rundt Røsset)
 - Søndre Spjærøy (Spjær Varde og Kjellvik)
 - Pikesten og Huser-Vikerkilen på Asmaløy

Disse områdene har kvaliteter som landemerker/blikkfang, utsiktsområder og vakre landskap som bør ivaretas.

Er beitingen ikke tilstrekkelig for å kunne holde landskapet åpent, må det være mulig innenfor vernebestemmelsene å godta kontrollert maskinell skogsrydding og også lyngbrenning.

Figur 15 Sauer på Kjerringholmen i Løperen (foto: Einar Berg)

- **Rydding av kvist og nedfall mv.** Muligheten for å orientere seg i landskapet og ferdes der er en viktig del av landskapsopplevelsen. Der det går viktige stier og turveier gjennom området bør vernebestemmelsene utformes eller kunne tolkes slik at det gis adgang til å rydde underskogen og generelt prioritere ferdsel og fremkommelighet der dette vil bidra til å ivareta det opplevde landskapet og sammenhengen i det. Viktige områder er f.eks. Vikerkilen – Skipstadkilen, Spjørøykilen/Spjørholmen, Kilen/Bastangen, samt adkomstene til Guttormsvauen og Kuvauen. Noen av stiene og løypene i området er i dag merkede. Også for fremtiden bør det være adgang til det slik at orienterbarheten i landskapet ivaretas. Vernebestemmelsene gir rom for dette slik de nå er utformet.
- **Slått av takrør.** Å bevare en åpen eller halvåpen karakter inne i viker og kiler vurderes som positivt for landskapsopplevelsen. Det bør derfor tillates slått av takrør på nærmere definerte områder. Som dokumentasjon av bl.a. de naturlige prosessene rundt landhevingen, kan nok noen helst se at siv- og takrørbelter får utvikle seg uten inngrep, men også det åpne landskapets økosystem i disse kilene, som har blitt skapt gjennom menneskelig påvirkning over lang tid i form av jordbruk, slått og dyrehold, har stor verdi for landskapet. Her bør ulike naturbevaringsinteresser og opplevelsesinteresser balanseres mot hverandre. Det foreslås å velge ut noen av kilene der naturen får gå sin gang, og at slått tillates i andre. Forslagsvis kan en holde noe av strandvegetasjonen nede i Kuvauen, Vestre Kilen, Spjørøykilen, Vikerkilen og Ørekroken. Forvaltningsplanen bør konkret foreslå arealer og grenser for ryddebelter.

Figur 16 Ørekroken. Hytteeierne slår strandvegetasjonen for å bevare utsikten, bedre fremkommeligheten til bryggene og å gjøre opphold på stranda hyggeligere (foto: Einar Berg)

- Områder der det er nødvendig å foreta skjøtsel av landskapet (naturlandskap), og ønskelig å overlate til en naturlig utvikling, er f.eks. de store sammenhengende skogarealene sør og øst for Botn på Vesterøy, og randvegetasjonen på Rødshue (Kirkøy).

Ordlyden i vernebestemmelsenes § 2.1 om vern av plantelivet er i utgangspunktet streng, men modifiseres gjennom de muligheter som gis i § 2.2 og 2.3 for å tillate skjøtsel, beiting hogst osv. Forvaltningsplanen bør ut fra hensyn til landskapet sikre at disse tiltakene i rimelig omfang gir anledning til å ivareta det åpne landskapets kvaliteter.

6.2.2 Hytter og fritidsboliger

Den foreslåtte nasjonalparken innlemmer som tidligere nevnt et betydelig antall hytter og fritidseiendommer. Dette er gjennomgående hytter av moderat størrelse og med nøktern byggeskikk og fargebruk, som i moderat grad bryter helhetsinntrykket av landskapet i planområdet, men det finnes unntak der kontrasten til omgivelsene er store, se f.eks. figur 14 i foregående kapittel.

Vernebestemmelsenes § 1.1 gir mulighet for å stoppe uønsket nybygging av så vel bygninger som andre innretninger (gjerder, terrasser, flaggstenger osv.), samt uønsket masseflytting og graving/planering osv. Vernebestemmelsenes § 1.2a) gir myndighetene adgang til å gi føringer for vedlikehold av eksisterende bygde elementer slik at disse blir i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasset landskapet. Alt i alt vil dette gi adgang til å sikre at hytte- og fritidseiendommer innenfor

nasjonalparken ikke utvikles slik at de i større grad enn nå forstyrrer helheten i landskapet, og til en viss grad også i større grad enn i dag underordner seg og tilpasser seg de store trekkene i landskapet. For landskapet vil dette ha positiv konsekvens.

På et sted som f.eks. Tisler vil planene omfatte all bebyggelse, og vernebestemmelsene og planavgrensningen vil være et sterkt virkemiddel for å kunne utvikle og sikre en helhetlig karakter for hele det bebygde innslaget i landskapet. På steder som Stangholmen, der én hytte så å si "punkterer" et betydelig areal innenfor nasjonalparken, vil man også ha sterke virkemidler til å kunne styre bebyggelsen i ønsket retning.

Figur 17 Stangholmen. Denne ene hytta ligger slik til at den "punkterer" et viktig område for nasjonalparken (foto: Einar Berg).

De fleste hyttene og fritidseiendommene vil imidlertid bli liggende utenfor den foreslåtte nasjonalparken, men visuelt sett i nær tilknytning til det opplevde landskapet innenfor planområdet. Det vil ligge en utfordring i å tilstrebe at også disse bufferområdene forvaltes slik at de visuelt sett tilpasses helheten i det opplevde landskapet innenfor planområdet, og at det ikke blir en brå kontrast mellom byggeskikken og eiendomsforvaltningen innenfor og utenfor den foreslåtte nasjonalparken. Derfor er det viktig at grensene for nasjonalparken trekkes slik at områdets homogenitet i størst mulig grad ivaretas også for fremtiden, og om mulig å tilstrebe en forvaltningspraksis som er mest mulig ensartet både innenfor nasjonalparken og i buffersonen rundt.

Der det ut fra den romlige opplevelsen og homogeniteten i landskapet er vanskelig å forstå gresedragningen, bør man være tilbakeholdne med å innlemme fritidseiendommene, eller å dele dem av på tvers av gjeldende eiendomsgrenser (på småeiendommer). Forvaltningspraksis og råderettsforhold kan bli uklare og kompliserte når ulike deler av små eiendommer skal forvaltes etter ulike regelverk. Det kan for eksempel bli problematisk å vurdere forvaltningspraksis for vegetasjonsrydding i forhold til utsikt på områder tett opptil eiendommene der grensen er trukket tett innpå hyttene. Ved for strenge bestemmelser og for trange grenser er det fare for at det oppstår selvtækt og store konflikter. Dette kan gi uheldige utslag for skjøtselen av landskapet, og gi en motsatt effekt av en tilstrebet helhetlig forvaltning av vegetasjon og landskap i deler av nasjonalparken.

Figur 18 Guttormsvauen. Hytta ligger tilbaketrukket i skogen, men eieren har "frisert" furuskogen for å ha utsikt. Foreslått grense er trukket i skogområdene i forgrunnen. (foto: Einar Berg)

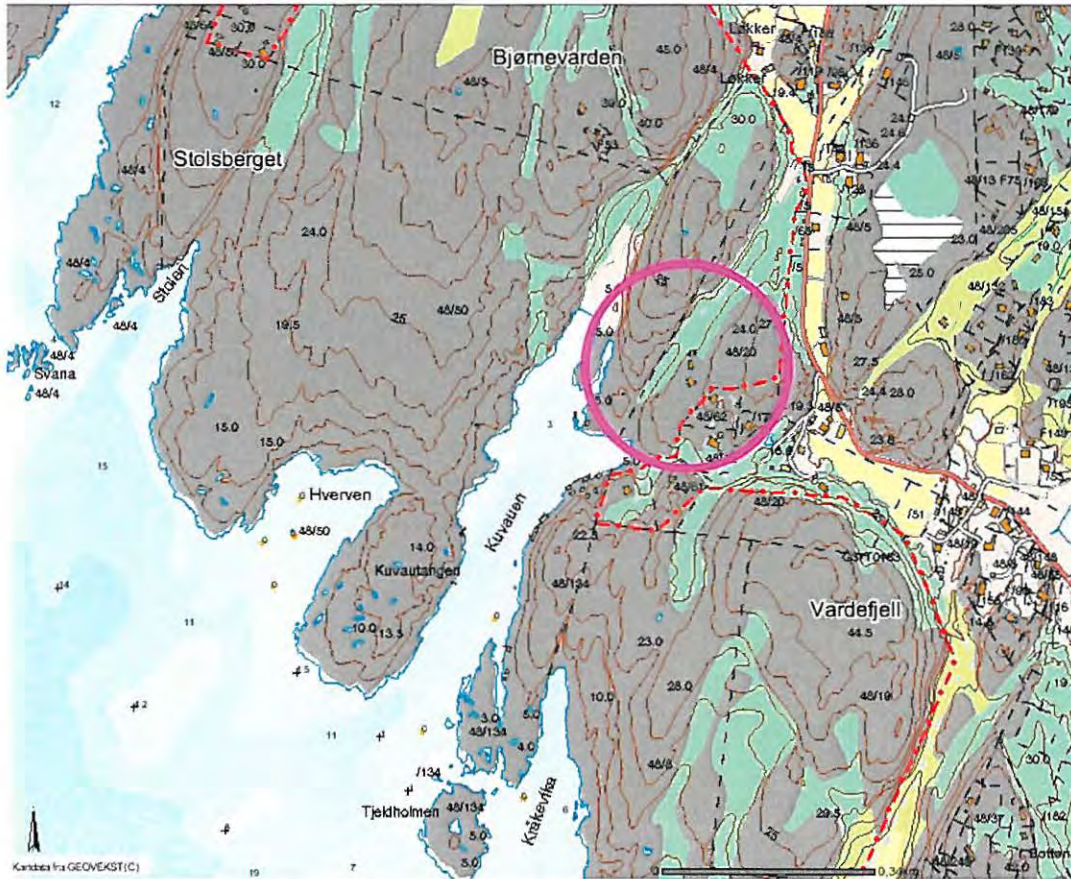
Berørte grunneiere og forvaltningsmyndigheten bør møtes i samrådsmøter der man forsøker å formulere noen omforente regelsett for vegetasjonsrydding, fornyelser/ ombygginger, formgiving, fargebruk osv. Dette bør inngå som del av arbeidet med forvaltningsplanen. Det er også hjemmel for å finne omforente løsninger på beplantning og skjøtsel i vernebestemmelsenes § 2.2.e).

På følgende sider er omtalt de områder der man ut fra oppfattelsen av landskapet bør vurdere å justere nasjonalparkgrensene.

Forslag til grensejusteringer

- **Kuvauen**

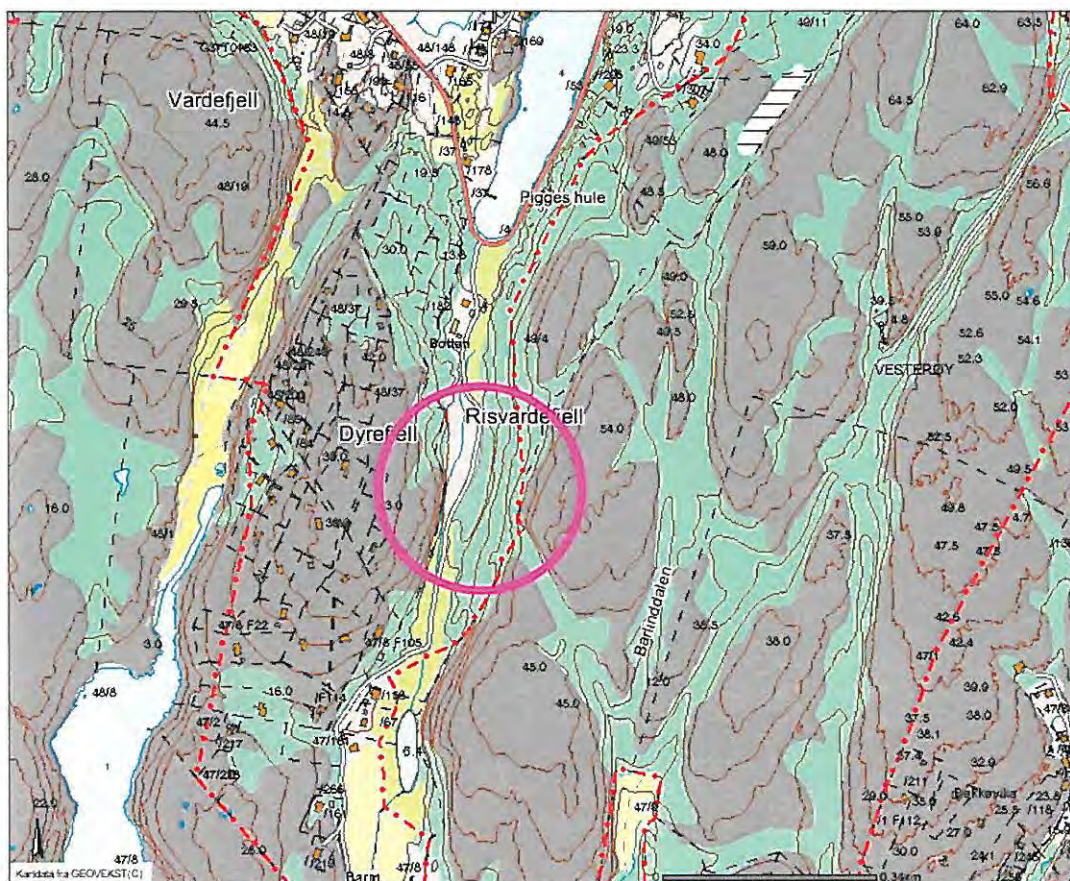
Ved Kuvauen er grensen i nord trukket slik at to hytter i en gruppe på flere er innlemmet i nasjonalparken. Det naturlige landskapsdraget går imidlertid her i dalgangen mellom to koller nordvest for denne eiendommen. Det vil være naturlig å justere grensen her.

Figur 19 Område for eventuell grensejustering – Kuvauen. Kartkilde: Fylkesmannens innsynsløsning

- **Botn**

Ved Botn går veien inn til Barm i bunnen av et daldrag langs en kolle. Her er det gammelskog og innslag av steingarder helt ned til veien. Ut fra landskapskarakteren vil det være naturlig å utvide nasjonalparkgrensen ned til veien på dette partiet.

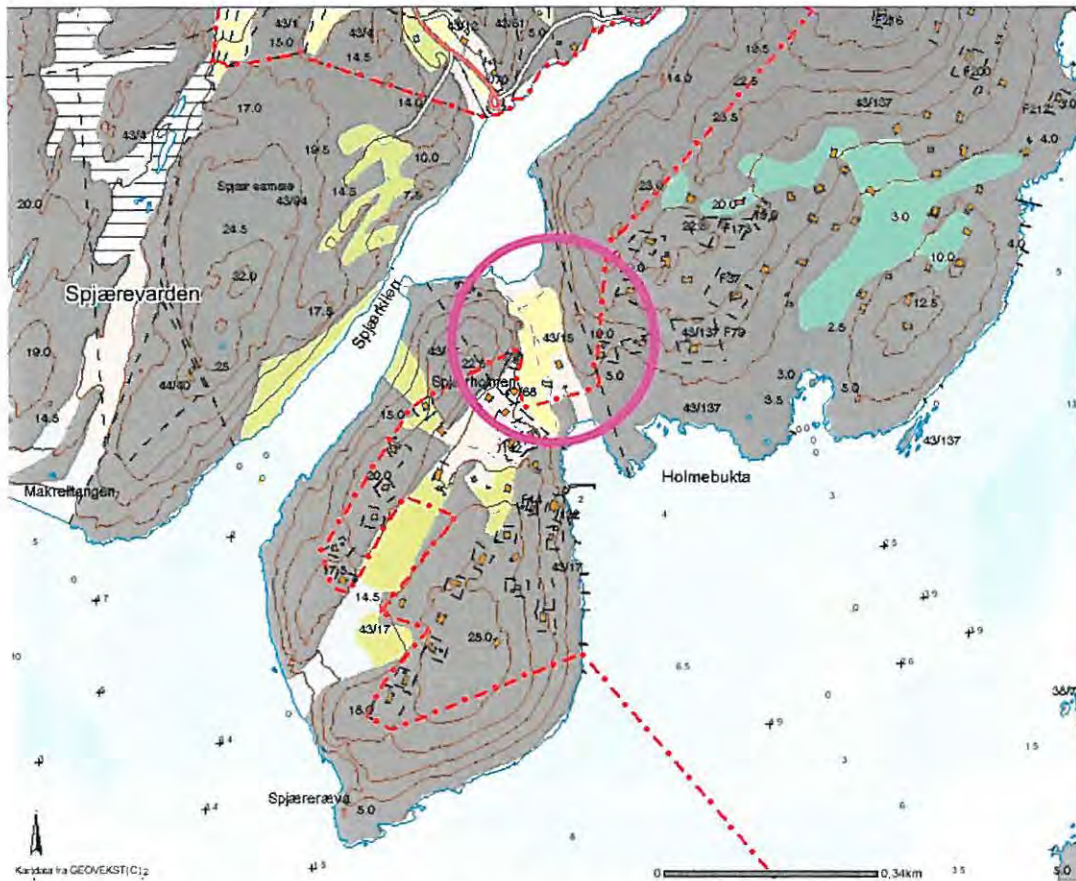

Figur 20 Område for eventuell grensejustering – Botn. Kartkilde: Fylkesmannens innsynsløsning

- **Spjørholmen**

Deler av eiendommen til det idylliske småbruket på Spjørholmen ligger innenfor foreslått nasjonalparkgrense. Imidlertid er det en naturlig sammenheng i både landskapsdrag og eiendomsstruktur mellom Spjørkilen og Holmebukta. Å trekke grensen på tvers av dette landskapsrommet virker ikke logisk. Enten bør hele denne strukturen innlemmes, eller den bør holdes utenfor. Eiendommen er meget godt ivaretatt slik den står i dag. Eierens interesse for å holde eiendommen ved like som i dag vil være avgjørende for dens verdi som kulturmiljø også i framtiden.

Ønsket skjøtsel av dette landskapsrommet bør omtales i forvaltningsplanen dersom området fortsatt inkluderes i verneforslaget. Det vil være viktig å opprettholde det åpne landskapsdraget og tilknytning til tidligere tiders drift som småbruk.

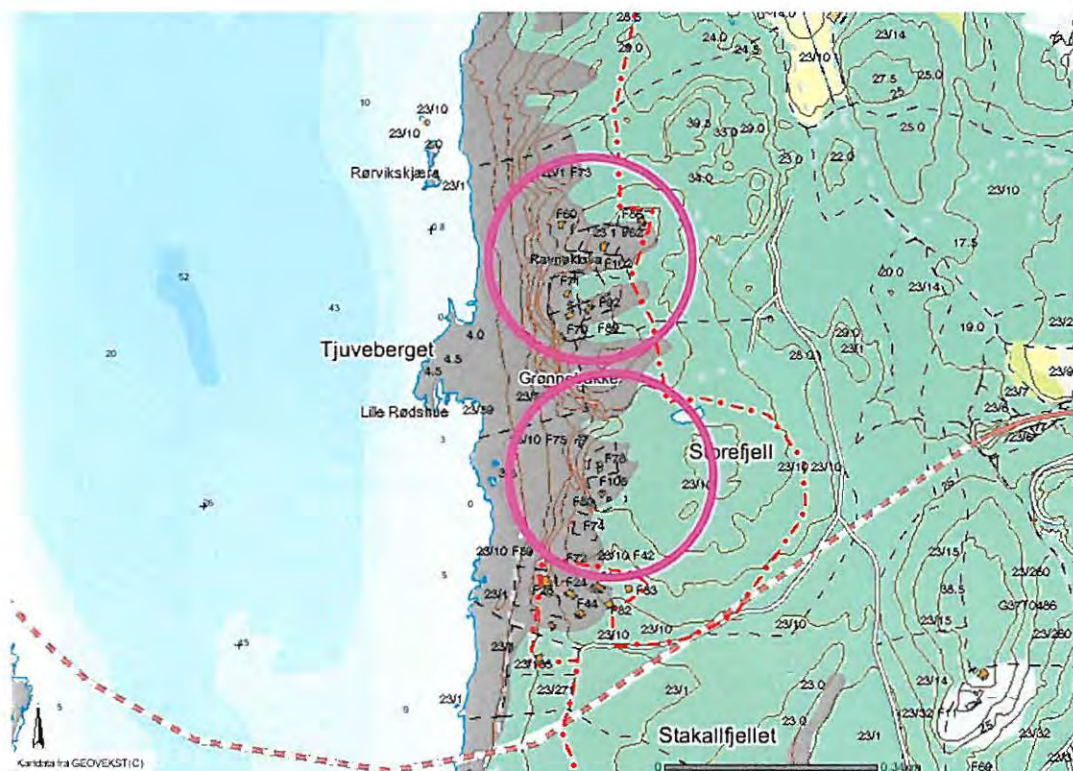

Figur 21 Område for eventuell grensejustering – Spjærholmen. Kartkilde: Fylkesmannens innsynsløsning

- **Lille Rødshue**

Ved Lille Rødshue ligger det tre hytteklynger, hvorav den sydligste er utenfor foreslått plangrense, og de to andre innenfor. Det går ikke noe markant skille i landskapet mellom disse klyngene, men det er et markant skille mellom hyttene framtoning i landskapet da det er foretatt tydelige inngrep i det sydligste hyttefeltet. Hyttene ligger på et platå med en mer eller mindre markant fjellskrent ut mot sjøen. Det ligger for øvrig rester etter et gammelt steinbrudd av kulturhistorisk interesse i et søkk inn mot denne skrenten. Plangrensen er trukket ganske langt inn på platået, blant annet for å sikre at landskapssilhouetten ikke ødelegges ved snauhogst, og slik at hyttene har bakgrunnsdekning mot vegetasjonen. Det er positivt å sikre denne landskapssilhouetten. Romlig opplevelse av landskapet og homogenitet i landskapets fysiske innhold bør være det viktigste kriteriet for grensedragningen. Ut fra landskapshensyn virker grensedragningen i dette området umotivert.

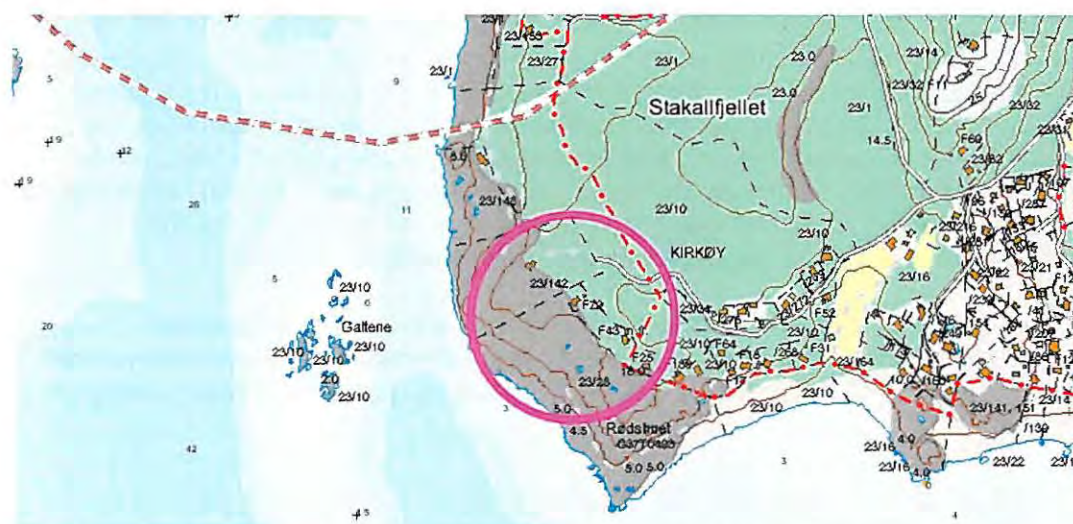
Ved å trekke grensene litt annerledes kan man sikre det alt vesentligste av skogarealene bak hytteklyngene. Arealet som da vil inngå i nasjonalparken vil i det store og hele være homogent og uten bebyggelse, og grensene vil falle naturlig inn i landskapet.

Figur 22 Område for eventuell grensejustering - Lille Rødshue. Kartkilde: Fylkesmannens innsynsløsning

- **Rødshue**

Ved Rødshue går foreslått grense midt inne i en hytteklynge som ligger litt tilbaketrukket inne i skogen. Strandsonen innenfor plangrensen er spesiell, med mange synlige spor etter steinbruddsvirksomheten. Men ovenfor stranda går det et mer markant skille i landskapet mellom de to - tre nordligste hyttene og resten, enn slik grensen er foreslått i dag. Det foreslås å vurdere en grensejustering nord- og vestover rundt hyttene, men slik at strandsonearealene beholdes innenfor slik grensen er trukket i dag.

Figur 23 Område for eventuell grensejustering - Rødshue. Kartkilde: Fylkesmannens innsynsløsning

Figur 24 Rødshue. Nasjonalparkgrensen går mellom disse to hyttene. (foto: Einar Berg).

6.2.3 Båtopplag, brygger og fortøyninger

Flere steder er den foreslåtte nasjonalparkgrensen trukket slik at den innlemmer brygger (private brygger, fellesbrygger), moringer, bøyer og fortøyningsbolter. Vernebestemmelsene omtaler brygger, men ikke bøyer. Konsekvensene av de foreslåtte verneplanbestemmelsene forventes å bli små.

For landskapet vil det de fleste steder antakeligvis være en fordel om båtene som ligger i bøyer får permanent sommerhavn i bryggeplass. Større områder med vannflater og strandsoner vil derved få et mer helhetlig preg av lite berørt landskap. En verneplanbestemmelse som gir mulighet til å fjerne uønskede bøyer, men slik at båter som i dag ligger i bøye kan få plass i utvidede bryggeanlegg, vil kunne gi positiv effekt for landskapet.

Tett inntil planområdet er det noen steder mer eller mindre uorganiserte opplagsplasser for joller. Visuelt sett berører de landskapet i den foreslåtte nasjonalparken. I dag er det så å si bare småjoller på opptil 14 – 15 fot som ligger der, men vi ser at størrelse og standard på båtparken øker. En del av de gamle avlagte jollene blir ikke vraket, og blir bare liggende igjen å forsøple naturen. Ettersom disse områdene ligger utenfor den foreslåtte nasjonalparkgrensen vil ikke disse problemene kunne fanges opp gjennom vernebestemmelsene. I annen plansammenheng bør man se på mulighetene for å anordne vinteropplag for joller på annet sted enn i direkte tilknytning til strandsonen, selv om opplagsplassene ligger utenfor den foreslåtte nasjonalparkgrensen.

Figur 25 Ørekroken. Båtopplagsplassen i forgrunnen ligger rett utenfor foreslått nasjonalparkgrense. Brygga og bøylene ute i sjøen ligger innenfor (foto: Einar Berg)

6.2.4 Parkering, veier og skilting

Dersom Ytre Hvaler får status som nasjonalpark, kan det i seg selv føre til en økt tilstrømning av besøkende. Når Hvalerbommen fjernes om få år, vil det også bidra til flere tilreisende.

Allmenn motorferdsel vil være forbudt i nasjonalparken. I henhold til vernebestemmelsene må parkering derfor skje utenfor parkens grenser. Mange steder er veistandarden inn til planområdet lav, og det er dårlig parkeringskapasitet. Det foreslås derfor at det utarbeides en plan for tilrettelegging og informasjon, som leder hovedtyngden av folk dit det ligger best til rette for det. Konsekvensene av lav kapasitet og manglende planer for tilrettelegging kan bli økt slitasje på natur og landskap ved parkering utenfor tilrettelagte plasser eller langs smale veier. Samtidig er det ikke ønskelig å bygge ned mer areal for parkering og vei enn det som er nødvendig. Situasjonen bør overvåkes løpende, og parkeringsarealer tilrettelegges dersom behovet oppstår. Om tilretteleggingen for parkering skal skje innenfor eller utenfor nasjonalparkgrensene bør være et praktisk og pragmatisk spørsmål der mulighetene for landskapstilpasning på stedet bør tillegges stor vekt.

Bestemmelsene i verneplanen åpner opp for vedlikehold av skilt, men tillater ikke oppsetting av nye. Vi foreslår imidlertid at det utarbeides en skiltingsplan som del av forvaltningsplanen. Skilting kan dels brukes som virkemiddel til å lede brukere og tilreisende til de områdene som tåler slitasjen mest (og derved skåne sårbare landskapsområder), og dels til å gi dybdeinformasjon om landskapet som høynær landskapsopplevelsen i nasjonalparken. Skiltene bør utformes slik at de blir diskrete innslag i landskapet. Med et gjennomtenkt skiltingsprogram blir konsekvensene for landskapet små.

6.2.5 Ankringsplasser, fortøyninger og sjømerker

Kystverkets installasjoner og sjømerker er en del av den levende landskapshistorien. Nasjonalparken vil ikke være til hinder for fremtidig merking til sjøs, herunder også vedlikehold og nødvendige nye installasjoner. Også de tradisjonelle tilretteleggingene for båtlivet til sjøs ved ankringsplasser/naturhavner, fjellbolter, sjømerker osv. hører med i det fremtidige skjærgårdsmiljøet i Ytre Hvaler. Dette vurderes ikke å være konfliktfylt i forhold til landskapet i en eventuell fremtidig Ytre Hvaler nasjonalpark.

Figur 26 Fortøyningspåler og "blinker" er en del av den maritime kulturen og historien i Ytre Hvalers skjærgårdslandskap (foto: Einar Berg).

6.2.6 Vedlikehold og renhold i skjærgården

Søppel og drivgods forringer landskapsopplevelsen. Skjærgårdstjenesten gjør i dag en stor innsats i å holde skjærgården ren og ryddig. De tømmer og plukker søppel, og rydder i strandsonen.

Vedlikehold og renhold er ikke omtalt i vernebestemmelsene. Det er viktig at det fortsatt vil være et serviceapparat som tar vare på landskap og natur. Man kunne sikkert ønske at folk selv tok vare på omgivelsene sine, men det vurderes som urealistisk å få alle med på laget.

6.2.7 Kraftledninger og kabelstrekk

Det er et omfattende ledningsnett innenfor nasjonalparkområdet, både høyspentnett (22 kV nett) og lavspentnett (se vedlegg 6). Deler av ledningsnettet er lagt i sjøkabel. En god del av nettet er strømforsyning til hyttene i området.

I det åpne landskapet ut mot kysten blir selv små ledninger temmelig eksponerte. Et skrekkeksempel er stolperekken fra Gylteodden over Sandholmen og inn mot Kilen på Vesterøy. Det bør være et langsiktig mål å få gradvis lagt om luftstrekk til kabel. Ut fra hensyn til det fremtidige landskapsbildet er det ønskelig at vernebestemmelsene, både for sjøbunnene og for restriksjoner på graving, praktiseres slik at de ikke bli til hinder sanering av luftstrekk. Kabling på dette spenningsnivået er for øvrig

ikke mye dyrere enn å legge nytt luftstrek, så ved utskifting og fornyelser bør man forhandle om løsninger som kan bidra til sanering. Forvaltningsplanen bør peke ut de høyest prioriterte strekningene (forslagsvis 5 – 10 delstrekninger) der man ønsker å få sanert luftstrekket.

Figur 27 Sandholmen. Selv denne lavspentledningen forstyrrer omgivelsene kraftig når den er plassert langs ryggen på holmen (foto: Einar Berg)

6.2.8 Forvaltning i buffersonen rundt nasjonalparken

Hva som skjer i tilgrensende områder rundt nasjonalparken, vil være av betydning for nasjonalparken. De tilhører nasjonalparkens visuelle og funksjonelle influenssone. Hvis den bakre landskapssilhuetten brytes opp av omfattende hogst eller byggeri, svekkes også nasjonalparkens visuelle verdier.

Som innenfor nasjonalparken vil vi foreslå etablering av samrådsmøter der man forsøker å formulere noen omforente regelsett for vegetasjonsrydding, fornyelser/ombygginger, formgivning, fargebruk osv. selv om man ikke har like sterke virkemidler til å styre eiendomsoppsitterne her. I dette tilfellet blir det snakk om en kommunal oppgave.

Figur 28 Viker. Grensen for nasjonalparken går et sted midt i bildet. Det er vel så viktig for landskapet hvordan hus og bebyggelse utvikler seg i grendelaget utenfor nasjonalparken, som for enkelthuset til venstre som ligger innenfor (foto: Einar Berg).

6.3 Oppsummering forvaltning – og avbøtende tiltak

De viktigste konklusjonene når det gjelder konsekvenser for landskap ved verneforslag og vernebestemmelser, er:

- Det kan på noen områder være en motsetning mellom å bevare urørt natur og et opplevelsesrikt landskap for brukere og friluftsliv. Det må gjøres noen kompromisser mellom interessene. Forvaltningsplanen må stake opp veien for dette, og vernebestemmelsene må eventuelt modifiseres dersom de er i motstrid med dette.
- En god del landskap krever skjøtsel og pleie for å bevare sin nåstatus som åpent landskap. Det gjelder både utmarksbeite og strandarealer inne i kilene.
- Rydding i skog og annen lett tilrettelegging må som ledd i bruk og opplevelse av landskapet kunne aksepteres der det er viktige ferdselsårer innenfor nasjonalparken.
- Siden hovedformålet med nasjonalparken er å sikre større sammenhengende områder med urørt natur og vakkert landskap, vil hytter som er innlemmet i utgangspunktet kunne være et fremmedelement i nasjonalparklandskapet. Det gjelder særlig i grenseområdene. Gode grunner for å innlemme hytter kan for eksempel være at man går glipp av spesielt viktige og helhetlige landskapsmiljøer (som f.eks. rundt Herfølørasset), eller at man mister kontroll med områder som er viktige for å bevare landskapsilhuetten.
- Der hytter likevel ligger slik til at de "punkterer" store arealer som man mener er viktige for sammenhengen i nasjonalparken, eller der svært viktige landskapsinteresser bør sikres, bør eiendommene likevel innlemmes, og i noen tilfelle kanskje innløses med tanke på riving.
- Rundt nasjonalparken er det på de store øyene inklusive Herføl viktig hva som skjer i de tilgrensende områdene. De tilhører nasjonalparkens visuelle og funksjonelle influenssone. Hvis den bakre landskapsilhuetten brytes opp av omfattende hogst eller byggeri, svekkes også nasjonalparkens visuelle verdier.
- Økt status som nasjonalpark kan bidra til at flere velger området som utfluktsmål, med økt trafikk både til lands og til vanns som konsekvens. Det må derfor i forvaltningsplanen utarbeides planer for å imøtekomme parkeringsbehov, skiltede turstier, fortøyninger og ankringsplasser mv. som kan lede folk inn i de områdene der den økte ferdselen skaper minst konflikt, og der landskapet er robust nok til å tåle økt naturslitasje. Om tilretteleggingen skal skje innenfor eller utenfor nasjonalparkgrensene bør være et praktisk og pragmatisk spørsmål. Målet må være å sørge for minst mulig uønsket landskapslitasje.
- Forvaltningsplanen bør påvise opplagsplasser på land for joller i aktuelle områder som ligger tett inntil nasjonalparken. Det samme gjelder planer for fellesbrygger/private brygger i kiler og vikler som ligger innenfor eller i tilgrensning til nasjonalparken. Det bør tas inn bestemmelser om bøyefester for småbåter.
- Det bør utarbeides en langtidsstrategi for sanering av luftledninger til fordel for kabling i sjø og langs vei innenfor nasjonalparken. Vern av sjøbunn og undersjøiske kulturminner må ikke bli til hinder for at man kan iverksette slike løsninger, men vitale undersjøiske interesser må selvfølgelig ivaretas.
- Kystverkets installasjoner og sjømerker er en del av den levende landskapshistorien. Nasjonalparken bør ikke være til hinder for fremtidig merking til sjøs, herunder også fornyelser.
- Det må følge tilstrekkelige midler til å sikre de formulerte brukermålene i nasjonalparken. Ytre Hvaler nasjonalpark kan bli en "lakmestest" på hvor

vellykket det er å etablere slikt vern langs kystsonen i Norge. Suksess er derfor ikke bare viktig for lokal aksept, men også for nasjonal interesse.

Formål slike midler kan brukes til, er f.eks.:

- Tilskudd til beiting, skjøtsel og vegetasjonskontroll
 - Erverv av hytteeiendommer innenfor nasjonalparken
 - Opparbeiding, tilrettelegging og skilting
 - Fortsetting og utvikling av Skjærgårdstjenestens virksomhet
 - Samråd og veiledning for grunneiere og hytteeiere både innenfor nasjonalparken og i de nære tilgrensende områdene, med tanke på motivering for adferd som tjener både nasjonalparkens og eiernes langsiktige mål
- Forvaltningsplanen blir et særs viktig redskap for å realisere verneformål og å presisere de endelige vernebestemmelsene.

7 KILDER

Litteratur

Blindheim og Heggland 2005. Konsekvensutredning for Ytre Hvaler, Østfold. Delutredning naturmiljø. - Siste sjansje rapport 8/2005.

Direktoratet for naturforvaltning. Naturbase. (www.dirnat.no)

Fylkesmannen i Østfold. Prosjekt Ytre Hvaler nasjonalpark. Kart og div informasjon. (www.fylkesmannen.no/fmt_enkel.asp?q23639=x&q23638=x&qid=23643&tgid=23638)

Fylkesmannen i Østfold 1996. Natur, biologisk mangfold og kulturlandskap på Hvaler. Forfatter: Jens Petter Nilssen, Risørforskning.

Fylkesmannen i Østfold 1997. Verdifulle kulturlandskap i Østfold. Forfattere: Jan I. Iversen Båtvik, Siw Aastorp, Kjersti Stenerød, Bernt-Erik Hansen.

Fylkesmannen i Østfold 1999. Forandringene i Skagerraks kystsone – en utvikling i balanse? Forfatter: Jens Petter Nilssen, Risørforskning.

Fylkesmannen i Østfold 2004. Verneplan for Ytre Hvaler. Melding om oppstart av plan- og utredningsarbeid, og melding med forslag til konsekvensutredningsprogram. Juni 2004.

Fylkesmannen i Østfold 2004. Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad. Rapport nr. 2-2004. Naturfaglige undersøkelser.

Fylkesmannen i Østfold 2004. Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad. Rapport nr. 3-2004. Fagvurdering av kulturminner i ytre Hvaler.

Fylkesmannen i Østfold 2005. Forslag til vernebestemmelser for konsekvensutredningen. Ytre Hvaler nasjonalpark. Godkjent av DN 14.04.2005.

Hessen, D.O. 2005. "Hva er biologi". Universitetsforlaget, Oslo

Hvaler kommune. Kommuneplan 2004 – 15.

Skjeggedal, T. 2000. "Arealplanlegging og virkelighet i LNF-områdene". Artikkel i Fiskaa, H. og Skjeggedal, T. (2000): "Planlegging og bærekraftig utvikling". TAPIR, akademisk forlag, Trondheim.

Svalastog, D., Stabbetorp, O. E., Often, A. 2003. Naturfaglige undersøkelser av skog i Hvaler kommune. NINA Oppdragsmelding 801.

Kontaktpersoner

Aase Richter, Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen

Vidar Asheim, Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen

Kjell Bothne, Opplev Hvaler

Laila Kjølbo Rød, Hvaler kommune

Arnt Moe, Skjærgårdstjenesten

Ingunn Bjørnstad, SWECO Grøner as

Kjell Huseby, SWECO Grøner as

Mona Mortensen, SWECO Grøner as

8 VEDLEGG

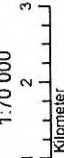
1. Kart: Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark. Vernestatus
2. Kart: Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark. Landskapsområder
3. Kart: Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark. Landemerker, utsiktspunkt og vakre landskap
4. Eksempel på bestemmelser for naturreservat
5. Utdrag fra Vernebestemmelser for Ytre Hvaler nasjonalpark
6. Kart: Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark. Ledningsnett
7. Kart: Områder foreslått i Oslofjordverneplanen

Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark Vernestatus

- Statlig sikrede friluftslivsområder
- Naturreservat
- Verneede enkeltobjekt

- ### Grunnlagsdata
- Vurderingsområde/planområde
 - Hav
 - Innsjø/jern
 - Kommuneflate

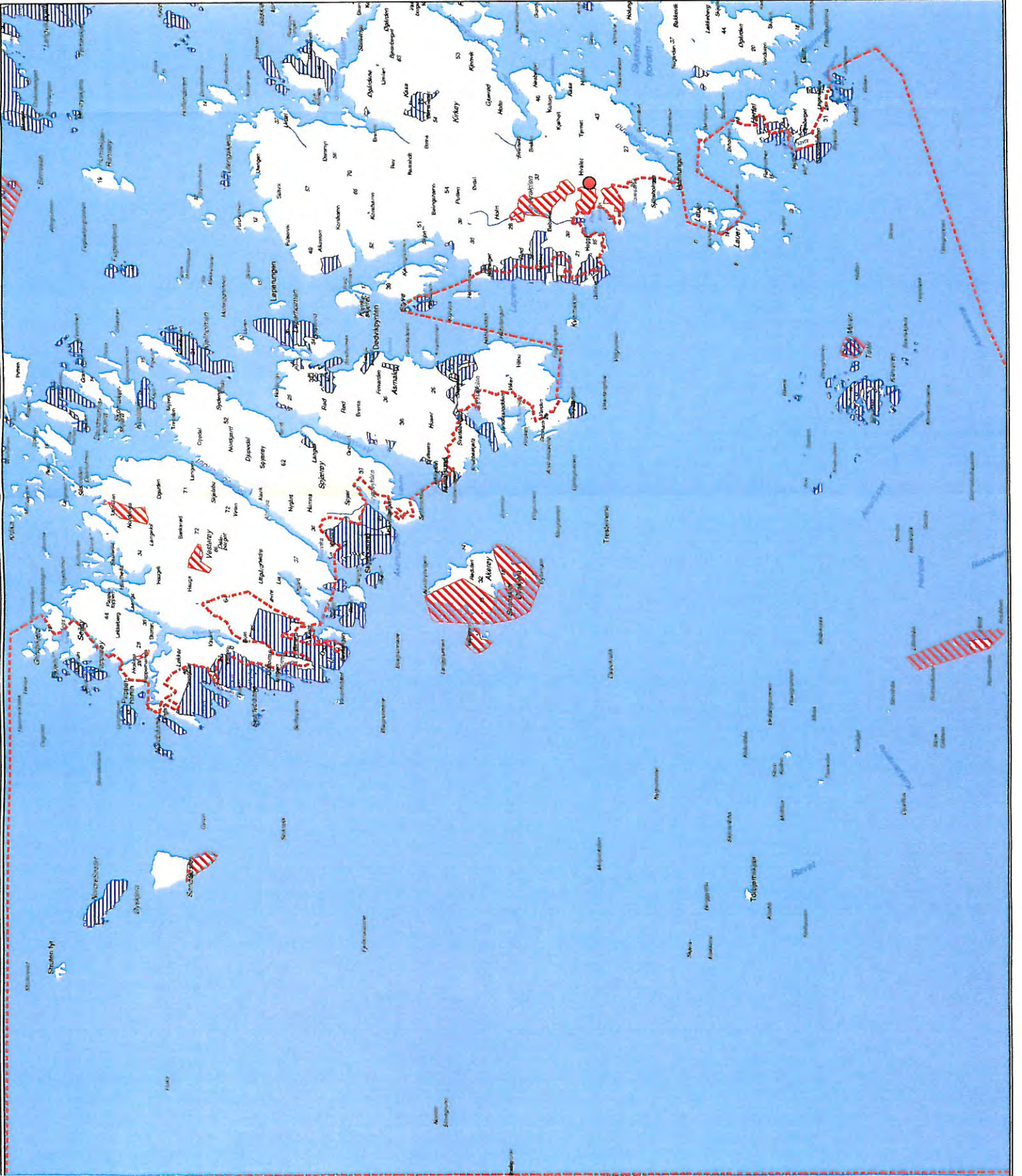
1:70 000

Kilometer

0 0.5 1 2 3

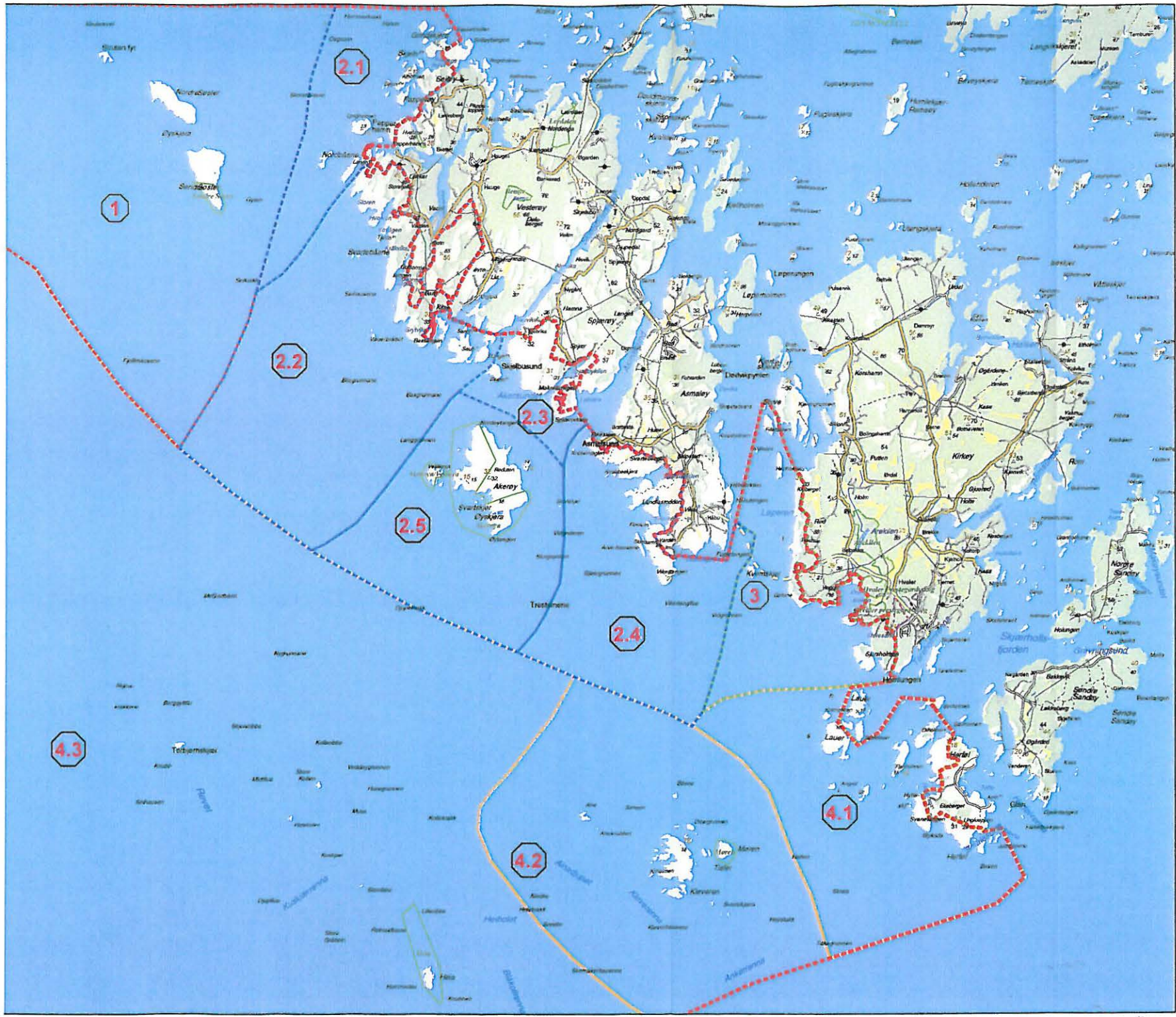
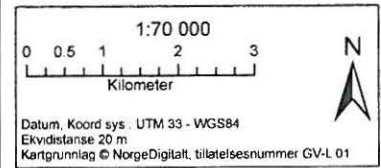
Datum, Koord.sys: UTM 33 - WGS84
 Ekvivalens 20 m
 Kartgrunnlag © NorgeDigitalt, billeteisenummer GV-L 01

Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark Landskapsområder

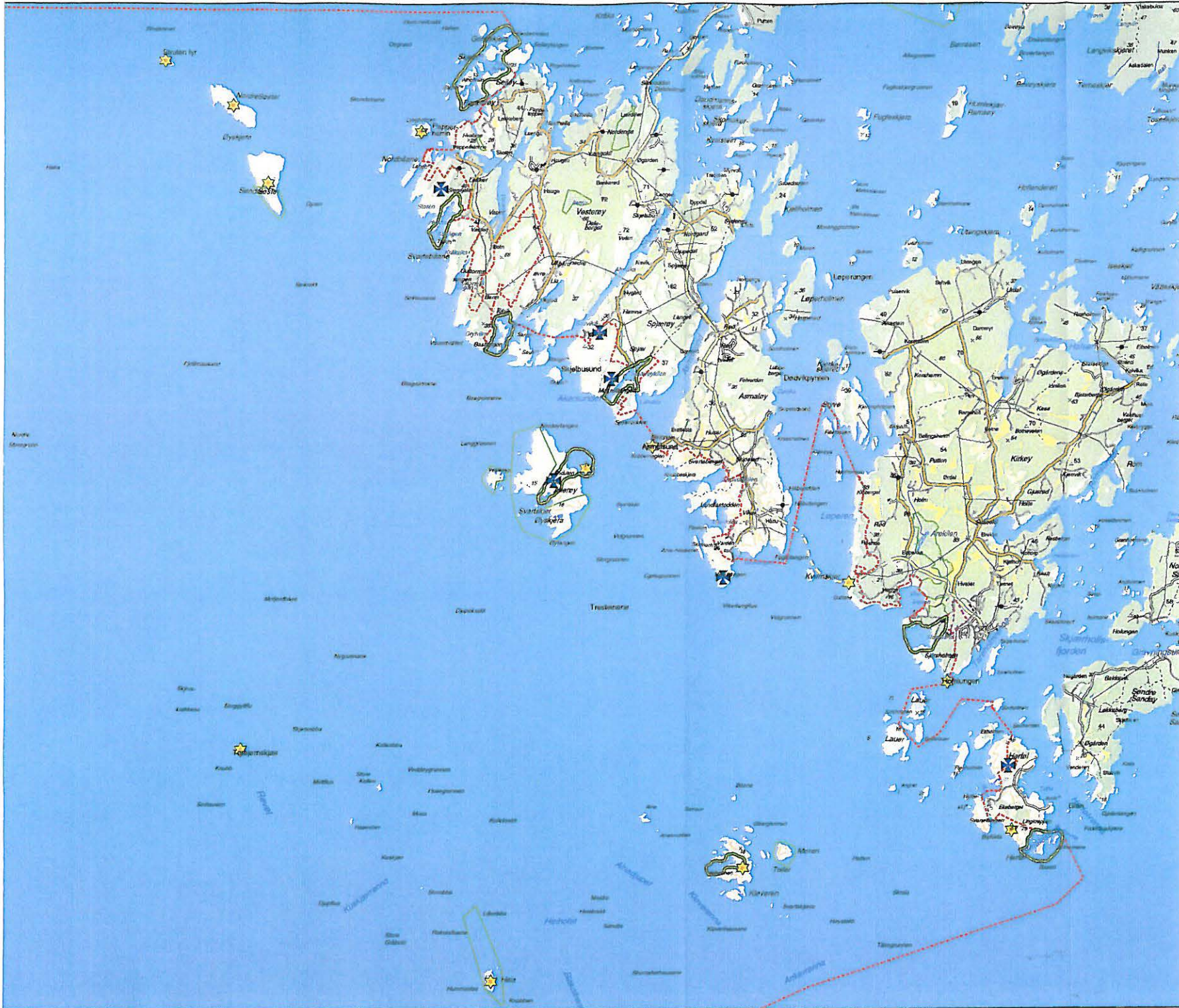
- Region 1 Søstrene og Struten**
1 Søstrene og Struten
- Region 2 De vestre hovedøyene**
2.1 Seiløy - Papper
2.2 Søndre Vesterøy
2.3 Spjørøy
2.4 Asmaløy
2.5 Akerøya
- Region 3 Kirkøy**
3 Kirkøy
- Region 4 Ytterøyene**
4.1 Herføl og Lauer
4.2 Tisler
4.3 Heia og Torbjørnskjær

- Grunnlagsdata**
- Utredningsområde/planområde
 - Tettbebyggelse
 - Skogsområde
 - Dyretet mark
 - Myr
 - Eksisterende naturreservat
 - Hav -
 - Innsjø/tjern
 - Elv / Bekk
 - Kraftlinje
 - Riksveg
 - Fylkesveg
 - Kommunal veg
 - Privat veg
 - Traktorveg

Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark Landemerke, utsiktspunkt og vakre landskap

- Vurderingsområde/planområde
- Vakre / Intime landskapsrom
- ★ Landemerke
- ✦ Utsiktspunkt

- ### Grunnlagsdata
- Tettbebyggelse
 - Skogsområde
 - Dyrtet mark
 - Myr
 - Eksisterende naturreservat
 - Hav
 - Innsjø/tjern
 - Eiv / Bekk
 - Kraflinje
 - Riksveg
 - Fylkesveg
 - Kommunal veg
 - Privat veg
 - Traktorveg

1:70 000

0 0.5 1 2 3
Kilometer

N

Datum, Koord sys.: UTM 33 - WGS84
Ekvidistanse 20 m
Kartgrunnlag © NorgeDigitalt, tilatelsesnummer GV-L 01

Vedlegg 4. Eksempel på vernebestemmelser for naturreservat

Forskrift til DN 2006, "Oslofjord-verneplanen", delplan Østfold, vedlegg 20

FORSKRIFT OM FREDNING AV SANDØYSALTA NATURRESERVAT I HVALER KOMMUNE, ØSTFOLD FYLKE

Fastsatt ved kgl.res. av. i medhold av lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern, § 8, jf. § 10 og §§ 21, 22 og 23. Fremmet av Miljøverndepartementet.

§ 1 Avgrensning

Det fredede området berører følgende gnr./bnr.: 29/1, 29/6, 29/56 og 29/161 i Hvalerkommune. Reservatet dekker et areal på 98 daa, hvorav 77 daa landareal. Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk ..., datert Miljøverndepartementet.....

De nøyaktige grensene for reservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes. Forskriften med kart oppbevares i Hvaler kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet.

§ 2 Formål

Formålet med fredningen er å bevare et område med variert og strandengvegetasjon med sjeldne planter og tilhørende dyreliv.

§ 3 Vernebestemmelser

For naturreservatet gjelder følgende bestemmelser:

- 1 Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Nye plantearter må ikke innføres. Planting og såing er ikke tillatt.
- 2 Dyrelivet, herunder reirplasser, er fredet mot skade og ødeleggelse. Nye dyrearter må ikke innføres.
- 3 Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg og faste eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner, brakker o.l., etablering av oppdrettsanlegg og havbruksvirksomhet eller nye båtfester, opplag av båter, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, nyplanting, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøplinger forbudt. Opplistingen er ikke fullstendig.
- 4 Motorferdsel på land, herunder start og landing med luftfartøy er forbudt.
- 5 Bruk av reservatet til teltleir, idrettsarrangement eller andre større arrangement er forbudt.
- 6 Bruk av sykkel, hest og kjerre og ridning utenom på eksisterende traktorvei og sti er forbudt.
- 7 Bålbrenning er forbudt.
- 8 Etablering av nye båtplasser, inkl. båter på svai, er forbudt.
- 9 Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet.

§ 4 Generelle unntak

Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for:

- 1 Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i ambulans-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten.
- 2 Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldende lovverk.

3 Bruk og vedlikehold av anlegg og faste innretninger som er i bruk på fredningstidspunktet, herunder trebro over bekk på gnr./bnr. 29/1, to tretrapper på 29/56 og skinnegang med opplag av båt på gnr./bnr. 29/161.

4 Beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til fredningsformålet regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.

5a. Drift og vedlikehold av eksisterende kraftledninger. Bruk av motorisert transport krever egen tillatelse jf. § 5.

b. Nødvendig istandsetting ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport skal det i etterkant sendes melding til forvaltningsmyndigheten.

c. Oppgradering/fornyelse av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke forutsetter vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet. Bruk av motorisert transport krever egen tillatelse jf. § 5.

6 Motorisert ferdsel på eksisterende traktorveitrasé mellom Negården og Sauholmen for transport av byggematerialer m.v. til hytter.

7 Fjerning av trær m.v. pga skygge, utsikt m.v., dog ikke i sone A på vernekartet, der all skog er fredet.

8 Bruk av eksisterende ikke opparbeidet fotballøkke uten fastmonterte målbur.

9 Opplag av båt på tomt 29/56 og 29/161.

§ 5 Eventuelle unntak etter søknad

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til:

- 1 Begrenset bruk av reservatet som angitt i § 3.4 -3.7.
- 2 Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i § 4.
- 3 Oppgradering/fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under § 4.5c.
- 4 Vedlikehold og merking av eksisterende stier.
- 5 Opprusting av traktorvei og trebro mellom Negården og Sauholmen.
- 6 Vedlikehold av eksisterende vann- og avløpledning gjennom området.
- 7 Graving av stikkledning for vann og avløp for tilkobling til eksisterende ledning.
- 8 Fjerning av enkelttrær mot tilgrensende boliger i sone A vernekartet.
- 9 Opplag av enkeltbåter.
- 10 Oppføring av nye anlegg for Kystverket, samt vedlikehold og drift av slike anlegg.

§ 6 Generelle dispensasjonsregler

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften når formålet med fredningen krever det, samt for vitenskapelige undersøkelser, for arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i spesielle tilfeller, dersom det ikke strider mot formålet med fredningen.

§ 7 Forvaltningsplan

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre skjøtselstiltak for å fremme fredningsformålet. Det kan utarbeides en forvaltningsplan, med nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

§ 8 Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.
YTRE HVALER NASJONALPARK Konsekvensutredning – fagtema landskap

§ 9 Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Vedlegg 5 – Utdrag fra forslag til vernebestemmelser for Ytre Hvaler nasjonalpark

§ 3 VERNEBESTEMMELSER

1. Landskapet og sjøbunnen

1.1 Vern mot inngrep i landskapet og sjøbunnen

- a) Området er vernet mot inngrep av en hver art, herunder oppføring av bygninger, brygger, andre varige eller midlertidige innretninger, gjerder og anlegg, vegbygging, graving, utfylling og henleggelse av masse, uttak av masser, mudring og dumping av masser, sprengning og boring, bryting eller fjerning av stein, blokker, mineraler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, sjøkabler, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. Opplistingen av tiltak er ikke uttømmende.

1.2 Bestemmelsene er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, brygger og gjerder i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasset landskapet
- b) vedlikehold av stier, bruer, skilt og veier i samsvar med forvaltningsplanen
- c) vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner på sjøen og etablerte sjøkabler, luft- og jordledninger
- d) vedlikehold av eksisterende grøfter og drenering, herunder grøfter og drenering som drenerer arealer utenfor nasjonalparken, i samsvar med forvaltningsplanen
- e) vedlikehold av nødvendige fortøyningsbolter for fiskebåter og fiskeredskaper

1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) ombygging, riving og flytting av bygninger samt mindre tilbygg
- b) gjenoppføring av bygninger som er ødelagt ved brann eller naturskade
- c) bygging av enkle brygger og bruer og legging av klopper
- d) oppsetting av skilt og merking av nye stier
- e) oppsetting av nye gjerder
- f) oppføring av nødvendige navigasjonsinstallasjoner for å trygge sjøverts ferdsel
- g) grøfting og drenering som er nødvendig for å holde jordbruksmark i hevd
- h) montering av nye fortøyningsbolter for fiskebåter og fiskeredskaper

2. Plantelivet

2.1. Vern av plantelivet

- Vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker og trær, skal vernes mot all skade og ødelegging. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.

2.2. Bestemmelsene i 2.1. er ikke til hinder for:

- a) Beiting på arealer i henhold til forvaltningsplanen
- e) Skånsom skjøtsel og beplantning rundt hytter, jfr. forvaltningsplan

2.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- Hogst av trær og busker jf. forvaltningsplanen (Alt. Hogst av ved til eget bruk)

2.4 Regulering av beite

- Direktoratet for naturforvaltning kan ved forskrift regulere beiting som kan skade eller ødelegge naturmiljøet.

3. Dyrelivet

3.1. Vern av dyrelivet

- a) Dyrelivet på land og i sjø, herunder hi, reir, hekke-, yngle- og gyteplasser er fredet mot skade og unødvendig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i sjø er forbudt

4. Kulturminner

4.1 Vern av kulturminner

- *Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes*

4.2 Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til:

- *Restaurering og skjøtsel av kulturminner*

5. Ferdse

5.1 Generelt om ferdse

- *All ferdse skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.*

6. Motorferdse

6.1. Forbud mot motorferdse

- *a) Motorferdse er forbudt på land, på is, og i lufta under 300 meter.*

6.2. Bestemmelsene i pkt 6.1. er ikke til hinder for:

- *a) Motorferdse i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannvern-, skjøtsel-, oppsyns- og forvaltningsoppgaver.*

6.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

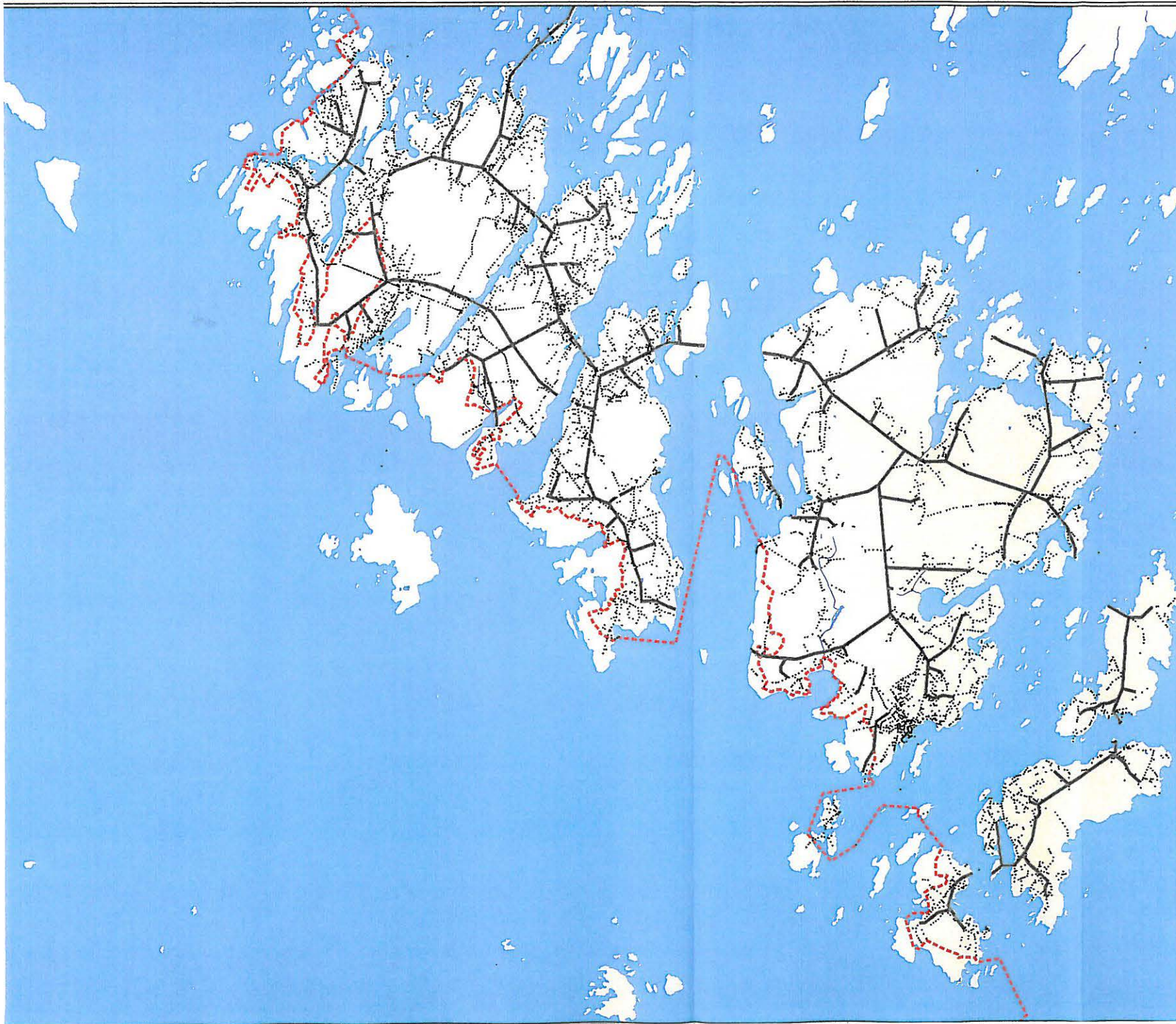
- *Bruk av motorkjøretøy for vedlikehold av beiter, gjerder, drenering/grøfter, vedhogst o.l.*
- *Bruk av luftfartøy eller bruk av kjøretøy på lovlig etablerte veier for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på hytter og andre bygninger, klopper ol.*

§ 5 FORVALTNINGSPLAN MV

- *Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon osv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.*

Verneforslag Ytre Hvaler nasjonalpark Ledningsnett

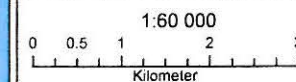
- Ledningsnett, Høyspent
- Master (lokalt fordelingsnett)

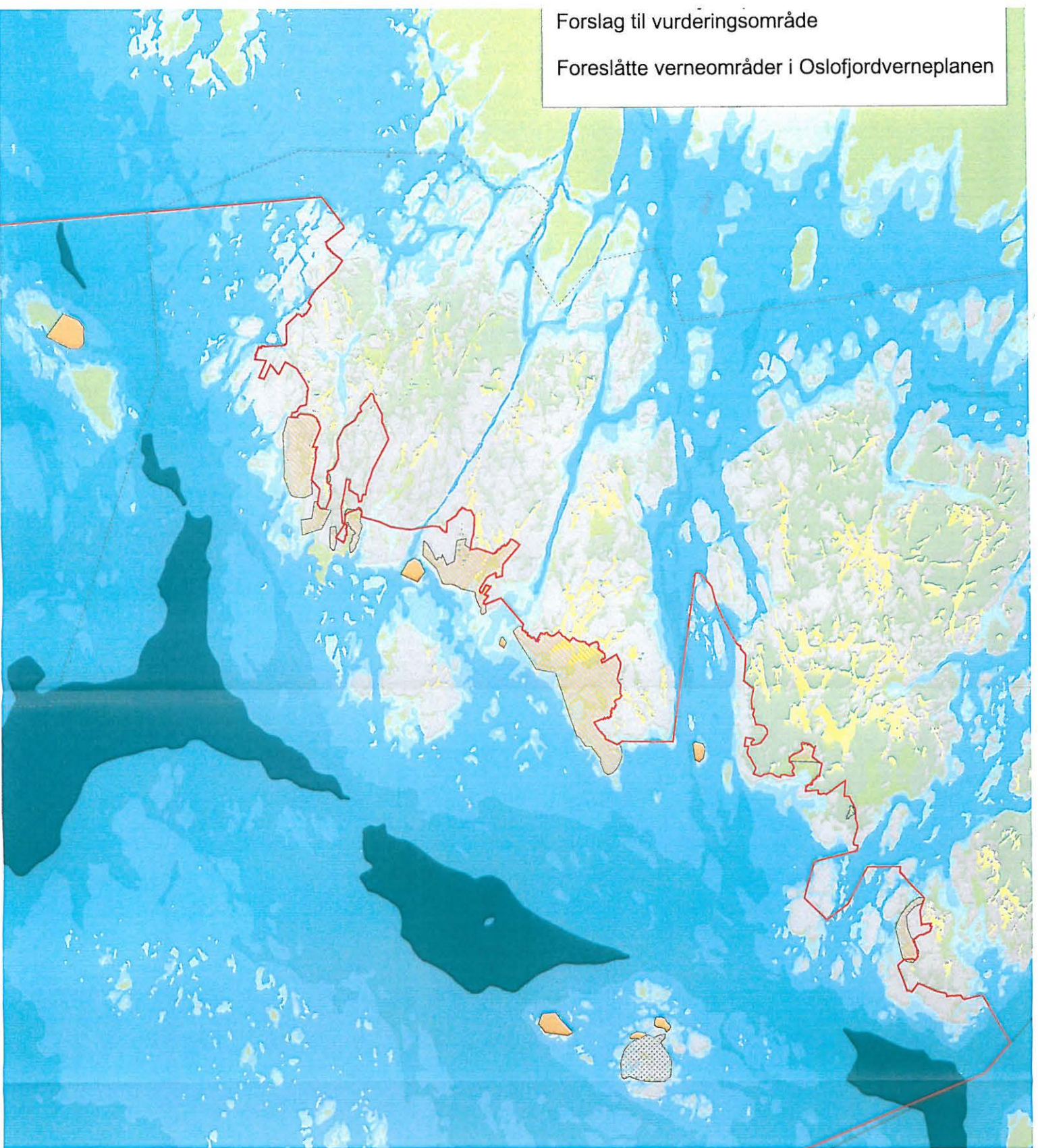
Kilde: FKB data
© NorgeDigitalt (GV-L 01)

Grunnlagsdata

- - - - - Vurderingsområde/planområde
- Hav
- Innsjø/tjern
- Kommuneflate

Datum, Koord sys: UTM 33 - WGS84
Ekvidistanse 20 m
Kartgrunnlag © NorgeDigitalt, tilatelsesnummer GV-L 01

- Ytre Hvaler nasjonalpark-planområde, utvidet
- Oslofjordverneplanen-foreslåtte områder
- Landskapsvern
- Naturresevater
- Sjøfuglfredning

5 Kilometers

Kartgrunnlag(c)NorgeDigitalt,
tillatelsesnummer GV-L 01

